

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
İŞLETME ENSTİTÜSÜ**

**HANEHALKININ FİNANSAL OKURYAZARLIK VE
PARA YÖNETME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ:
ZONGULDAK İLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ela Nur KAYACAN

**Enstitü Anabilim Dalı : İşletme
Enstitü Bilim Dalı : Muhasebe ve Finansman**

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Şule YILDIZ

MAYIS – 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
İŞLETME ENSTİTÜSÜ

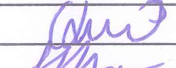
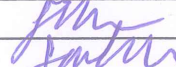

HANEHALKININ FİNANSAL OKURYAZARLIK VE
PARA YÖNETME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ:
ZONGULDAK İLİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ela Nur KAYACAN

Enstitü Anabilim Dalı : İşletme
Enstitü Bilim Dalı : Muhasebe ve Finansman

“Bu tez 30/05/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Dr. Öğr. Üyesi Şule YILDIZ	BASARILI	
Dr. Öğr. Üyesi Filiz KONUK	BASARILI	
Dr. Öğr. Üyesi Sedat Durmuş KAYA	BASARILI	



SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
İŞLETME ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	Ela Nur KAYACAN
Öğrenci Numarası	:	1660Y04069
Enstitü Anabilim Dalı	:	İşletme
Enstitü Bilim Dalı	:	Muhasebe ve Finansman
Programı	:	<input checked="" type="checkbox"/> YÜKSEK LİSANS <input type="checkbox"/> DOKTORA
Tezin Başlığı	:	Hanehalkının Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetme Becerisinin Ölçülmesi: Zonguldak İli Örneği
Benzerlik Oranı	:	%15....

ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

Ela Nur KAYACAN
30.05.2019
İmza

Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere gsb@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

...../...../20.....
İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Dr.Öğr.Üyesi Şule YILDIZ

Tarih: 30.05.2019

İmza:

KABUL EDİLMİŞTİR

REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

ÖNSÖZ

Bu tezin yazılma aşamasında, çalışmamı sahiplenerek titizlikle takip eden danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Şule YILDIZ'a değerli katkı ve emekleri için içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Bütün süreç boyunca daima yol göstericiliği ve rehberliği için sevgili hocam Dr. Öğr. Üyesi Kazım MERT'e saygı ve sevgilerimi sunarım. Son olarak daima destekçim olan sevgili eşim Suat KAYACAN'a ve bu günlere ulaşmamda emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim anneme şükranlarımı sunarım.

Ela Nur KAYACAN

30.05.2019

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLolar LİSTESİ.....	iv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vi
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: FİNANSAL OKURYAZARLIK	4
1.1 Finansal Okuryazarlığın Tanımı	4
1.2 Finansal Okuryazarlık ile İlgili Kavramlar	8
1.2.1 Finansal Bilgi	8
1.2.2 Finansal Eğitim.....	9
1.2.3 Finansal Tutum ve Davranış.....	11
1.3 Finansal Okuryazarlığın Önemi	13
1.4 Finansal Okuryazarlığın Hanehalkı Refahına Etkileri	14
1.5 Finansal Okuryazarlığın Ekonomiye Olan Etkisi	17
1.6.Türkiye’de Finansal Okuryazarlık Alanında Yapılmış Çalışmalar.....	18
BÖLÜM 2: PARA YÖNETİMİ	22
2.1 Paranın Tanımı	22
2.2 Temel Para Bilgisi.....	25
2.3 Paranın Yönetimi	27
BÖLÜM 3: HANEHALKININ FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİ VE PARA YÖNETME BECERİSİ: ZONGULDAK İLİ ÇALIŞMASI.....	34
3.1 Araştırmanın Amacı, Kapsamı, Kısıtları.....	34
3.1.1 Araştırmanın Amacı.....	34
3.1.2 Araştırmanın Kapsamı	34
3.1.3 Araştırmanın Kısıtları	35
3.2 Araştırmanın Metodolojisi	35
3.3 Araştırmanın Evreni ve Örneklem Süreci	35

3.4 Verilerin Toplanması ve Analizi.....	36
3.4.1 Hanehalkı Finansal Okur Yazarlık Ölçeği	37
3.4.2.Para Yönetme Becerisi Ölçeği	42
3.4.3 Araştırmanın Hipotezleri.....	46
3.4.4 Araştırmada Yer Alan Bireylere Ait Demografik Bulgular	47
3.4.5 Finansal Okuryazarlık Düzeyini Ölçen Sorulara Ait Bulgular	48
3.4.6. Para Yönetimi Düzeylerine Ait Bulgular	55
SONUÇ.....	62
KAYNAKÇA	67
EKLER.....	73
ÖZGEÇMİŞ.....	79

KISALTMALAR

BES	: Bireysel Emeklilik
EFT	: Elektronik Fon Transferi
FED	: Federal Rezerve Bank
FODER	: Finansal Okuryazarlık Derneği
OECD	: Ekonomik kalkınma ve İş Birliği Örgütü
PISA	: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TEB	: Türkiye Ekonomi Bankası
TTB	: Türkiye Bankalar Birliği
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 : Kartlı Ödeme (Milyar) TL Gelişimi.....	18
Tablo 2 : Finansal Okur Yazarlık Ölçeği Maddelerine İlişkin İstatistikler	38
Tablo 3 : Finansal Okur Yazarlık Ölçeği Maddelerine İlişkin Yeni İstatistikler	39
Tablo 4 : Finansal Okur Yazarlık Ölçeğinin Madde Ve Toplam Ölçek Korelasyonu Değerleri	40
Tablo 5 : Finansal Okuryazarlık Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi Sonuçları	41
Tablo 6 : Para Yönetme Becerisi Ölçeği Maddelerine İlişkin İstatistikler	42
Tablo 7 : Para Yönetme Becerisi Ölçeği Maddelerine İlişkin Yeni İstatistikler	43
Tablo 8 : Para Yönetme Becerisi Ölçeğinin Madde Ve Toplam Ölçek Korelasyonu Değerleri	44
Tablo 9 : Para Yönetme Becerisi Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi Sonuçları.....	45
Tablo 10 : Araştırmaya Katılan Kişilerin Demografik Özellikleri.....	47
Tablo 11 : Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Verilerinin Dağılımına Ait Analiz Sonuçları.....	48
Tablo 12 : Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Düzeylerine Bağlı Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri.....	49
Tablo 13 : Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Algılarının Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumuna Ait Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları	50
Tablo 14 : Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Algılarının Medeni Durumlarına Göre Farklılaşma Durumuna Ait Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları	51
Tablo 15 : Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Algılarının Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumuna Ait Tek Yönlü Anova Analizi Sonuçları	52
Tablo 16 : Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Algılarının Eğitim Durumlarına Göre Farklılaşma Durumuna Ait Tek Yönlü Anova Analizi Sonuçları	53
Tablo 17 : Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Algılarının Gelir Durumlarına Göre Farklılaşma Durumuna Ait Tek Yönlü Anova Analizi Sonuçları	54
Tablo 18 : Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Algılarının Mesleklerine Göre Farklılaşma Durumuna Ait Tek Yönlü Anova Analizi Sonuçları	55
Tablo 19 : Katılımcıların Para Yönetimi Becerilerine Ait Normal Dağılım Analizi Sonuçları.....	55

Tablo 20 : Katılımcıların Para Yönetme Becerisine Bağlı Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri	56
Tablo 21 : Katılımcıların Para Yönetme Becerisi Algılarının Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumuna Ait Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları	57
Tablo 22 : Katılımcıların Para Yönetme Becerisi Algılarının Medeni Durumlarına Göre Farklılaşma Durumuna Ait Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları	57
Tablo 23 : Katılımcıların Para Yönetme Becerisi Algılarının Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumuna Ait Tek Yönlü Anova Analizi Sonuçları	58
Tablo 24 : Katılımcıların Para Yönetme Becerisi Algılarının Eğitim Durumlarına Göre Farklılaşma Durumuna Ait Tek Yönlü Anova Analizi Sonuçları	59
Tablo 25 : Katılımcıların Para Yönetme Becerisi Algılarının Gelir Durumlarına Göre Farklılaşma Durumuna Ait Tek Yönlü Anova Analizi Sonuçları	59
Tablo 26 : Katılımcıların Para Yönetme Becerisi Algılarının Mesleklerine Göre Farklılaşma Durumuna Ait Tek Yönlü Anova Analizi Sonuçları	60
Tablo 27 : Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Algıları İle Para Yönetme Becerisi Algılarının Birbirileri Arasındaki İlişkiyi Belirleyen Pearson Korelasyon Katsayısı Sonuçları	61

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Finansal Okuryazarlığın Kavramsal Modeli 7



Tezin Başlığı: Hanehalkının Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetme Becerisinin Ölçülmesi: Zonguldak İli Örneği	
Tezin Yazarı: Ela Nur KAYACAN	Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Şule YILDIZ
Kabul Tarihi: 30.05.2019	Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 73 (tez) + 6 ek
Anabilim Dalı: İşletme	Bilim Dalı: Muhasebe ve Finansman
<p>Küreselleşme ile birlikte finans sektöründe birtakım yenilikler yaşanmış, teknolojinin gelişmesi ile finansal ürün ve kavramlar çeşitlenmiştir. Yaşanan tüm bu gelişmeler finansal okuryazarlığı önemli bir konuma getirmiştir. Toplumun her kesiminden birey, elindeki kaynaklarını verimli bir şekilde kullanmaya çalışmaktadır. Bu nedenle kredi kartı kullanımından, nasıl birikim yapılacağına, borçların nasıl ödeneceğinden, yatırım kararına kadar hemen her gün hayatımızın gündeminde olan finansal problemler, finansal okuryazarlık bilincinin artması gerektiğinin kanıtı niteliğindedir. Bu anlamda finansal okuryazarlık hanehalkının günlük hayatta karşılaştığı finansal sorunların çözümüne katkıda bulunurken, finans sektörünün de etkin ve verimli yürümesini sağlar.</p> <p>Hanehalkının, finansal bilgi düzeyinin artmasıyla daha bilinçli davranacağı düşünülmektedir. Özellikle yaşanan küresel krizlerden sonra ülkeler, finansal okuryazarlık kavramının önemini anlayarak daha çok üzerinde durmuşlardır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde gerek bireysel refaha gerek toplumsal refaha olumlu katkısından dolayı dikkatle üzerine gidilmesi gereken bir konu olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle çalışmada, öncelikle demografik özelliklerin finansal okuryazarlık ve para yönetme becerisine olan etkisi incelenecek ardından finansal okuryazarlık seviyesi ile para yönetme becerisi arasında nasıl bir ilişki olduğu araştırılacaktır. Bu amaçla Zonguldak ili hanehalkına anket çalışması yapılmıştır.</p>	
Anahtar Kelimeler: Finans, Finansal okuryazarlık, Para Yönetimi	

Title of Thesis: Measurement Of Financial Literacy and Money Management Skills Of Households: An Example Of Zonguldak Province	
Author: Ela Nur KAYACAN	Supervisor: Assist. Prof. Şule YILDIZ
Date: 30.05.2019	Nu. of Pages: viii +(pre text)+73 (main body)+ 6 (App)
Department: Business Administer Finance	Subfield: Accounting and Finance
<p>Several innovations have occurred in the financial sector with globalization, financial products and concepts have diversified with the development of technology. All these developments put financial literacy to an important place. Individuals from all parts of society, have been working to use these resources efficiently. Therefore, the use of a credit card, the payment of the accumulation of debts, the investment decisions are on the agenda of our lives almost every day and act as the proof of the need to increase awareness through financial literacy. In this sense, while the financial literacy of the household's financial problems faced in everyday life contributing to the solution of the financial sector, it also provides the effective and efficient implementation of finance sector.</p> <p>It is expected of the household to behave more consciously with the increasing levels of financial information. Especially after the recent global crisis, countries focus on financial literacy more by understanding the importance of it. It is understood to take this issue into consideration carefully with the analyzed study showing its positive contribution to social welfare and the individual prosperity. Therefore in this study, the effect of demographic features to the the ability to manage financial literacy and money will be examined and then relationship between financial literacy level and the ability of money management will be searched. For this purpose, the survey is applied to Zonguldak province households.</p>	
Keywords: Finance, Financial literacy, Money management	

GİRİŞ

İnsanoğlu hayatını devam ettirmek ve ihtiyaçlarını karşılayabilmek için üretmek ve tktmek durumundadır, bunu yaparken de elindeki kaynağı verimli kullanmalıdır. Bu noktada para, mal ve hizmet alımında kullanmak zorunda olduğumuz bir araç konumundadır. Toplumun her kesiminden insan para ile muhatap olmaktadır. Bu eline harçlık verilen bir öğrenciden, aile bütçesine veya büyük yatırımlar yapacak olan iş insanlarına kadar hemen herkes için geçerlidir. Gerek bireylerin gerekse ülkenin kaynaklarının verimli kullanılabilmesi için gerekli finansal bilgiye ve para yönetme becerisine sahip olması gerekmektedir.

Çalışmanın Konusu

Her birey ihtiyaçlarını karşılamak adına belirli finansal kaynağa ihtiyaç duyar. Bu kaynağın doğru, bilinçli yönetimi ise ancak doğru finansal bilgi ile sağlanır. Elindeki kaynağın tümünü harcamayan, geleceği düşünerek belirli bir birikim yapmaya çalışan tasarruf sahipleri olduğu gibi kazandığından fazlasını harcayarak kredi kartı veya herhangi başka bir yöntemle borçlanan kişilerde vardır. Tüm bu borç ve tasarruf sahiplerinin olduğu finansal sistem içinde para akışı devam etmek durumundadır. Sistemin ve ekonominin doğru yürümesi, ülkenin kalkınması ise hanehalkının finansal okuryazarlık ve para yönetme becerisinin artmasıyla sağlanacaktır. Bu noktada çalışmanın konusu finansal okuryazarlık kavramı ve para yönetimi üzerinedir. Bu çerçevede ilgili kavramlar hakkında ilgili tanımlamalar yapılmıştır. Son bölümde ise hanehalkının finansal okuryazarlık ve para yönetme becerisini ölçmek adına Zonguldak ilinde anket çalışması gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın nemi

Teknolojinin bu denli hayatımıza yerleştiği, hemen her şeyin elektronik ortamlardan gerçekleştirilebildiği günümüzde finansal işlemlerin çeşitliliği de artmış durumdadır. Bu finansal işlemler basit düzeyde günlük işlemler olabileceği gibi, mobil bankacılıktan gerçekleştirilen EFT, havale, ödeme gibi işlemler ya da tasarruf, yatırım, vadeli yatırım, BES, gibi daha karmaşık işlemlerde olabilir. Bu nedenle doğru tercihler yapabilmek ancak gerekli finansal bilgiye sahip olmakla sağlanacaktır. Tüm bunlar finansal okuryazarlık kavramının aslında hanehalkı için ne denli önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Çünkü birey ve devlet için verimli bir finansal gelecek ancak finansal okuryazarlığın ve para yönetme becerisinin artmasıyla sağlanabilir. Hanehalkı, tasarruf veya yatırımlarını mantıklı yöntemler seçerek yapmalıdır. Finansal araçların artması ile doğru finansal kararı vermek zorlaşmıştır. Bireylerin doğru adımlar atması için her şeyden önce yeterli finansal bilgi ve beceriye sahip olması gerekir. Ekonomik büyüme ve gelişmişlik, finansal düzen ve istikrar için finansal okuryazarlık seviyesinin yüksek olması önemlidir. Hızla gelişen finans sektörüyle birlikte, hanehalkı yeni teknolojiler ve elektronik sistemlerle karşılaşmıştır. Üstelik bu sistemler toplumun büyük bir kesimi tarafından yeterince anlaşılammaktadır. Bu nedenle de ürün/hizmet seçimi yaparken hem kendilerini hem ülke ekonomisini olumsuz etkileyen yanlış kararlar almaktadırlar.

Çalışmanın Amacı

Finansal okuryazarlık, bireylerin finans ile ilgili belli başlı kavramları ve hizmetleri bilme düzeyidir. Bu gelir ve giderlerinin hesabını iyi yapmasından, parasını yönetebilmesine kadar birçok etken finansal kararı içerir. Ürün veya hizmet seçiminin doğru yapılması, doğru finansal bilgiye sahip olunması anlamına gelmektedir. Uygun seçimler yapmak ve gerekli finansal okuryazarlık seviyesine ulaşmak ise ancak gerekli finansal eğitimle sağlanabilir. Finansal okuryazarlık seviyesi hem bireylerin kişisel finans durumlarını hem de ülke ekonomisini etkileyen bir kavramdır. Bu noktada daha bilinçli bir toplum olmadıkça, devletin tüm kurumlarına görev düşmektedir. Hanehalkının finansal okuryazarlık düzeyi artar ve gerekli finansal bilgiye sahip olursa, parasını doğru yönetebilmesi o kadar mümkün olur. Bu açıdan özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan piyasalarda yer alan ülkelerde finansal okuryazarlığı geliştirebilecek etkenleri, kurumları, eğitimleri takip etmek gereklidir. Bu çalışmayla, hanehalkının finansal okuryazarlık ve para yönetme becerisinin bir takım finansal bilgi ve becerilere bağlı olup olmadığının ve demografik özelliklerin konuyla ilişkisinin araştırılması amaçlanmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmaya finansal okuryazarlık kavramının tanımı ve gelişimi üzerinde durularak başlanacaktır. Finansal okuryazarlığı anlayabilmek adına ilgili kavramlar açıklanacaktır. Bu anlamda finansın hayatımızda ağırlık kazanmasından bahsedilecektir.

Finansal okuryazarlık düzeyinin artması, ülke ekonomisinin bilinçli gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle çalışmada finansal okuryazarlık düzeyinin etkileri ve para

yönetimi gibi konular ele alınacaktır. Son zamanlarda finansal okuryazarlık ve para yönetimi gibi konular dikkat çekmiş ve bu alanda birtakım çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar, genel anlamda öğrenciler üzerine yoğunlaşmış ve finansal okuryazarlık düzeylerini ölçülmek istenmiştir. Ancak hem finansal okuryazarlık hem para yönetme becerisini ölçmek üzerine hanehalkı ile yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu çalışma Zonguldak ili hanehalkının finansal okuryazarlık ve para yönetme becerisini ölçülmesi amacıyla yapılmıştır. Bu nedenle uygulama bölümünde anket yönteminden yararlanılmıştır.



BÖLÜM 1: FİNANSAL OKURYAZARLIK

Bu bölümde finansal okuryazarlık ve finansal okuryazarlık ile ilgili tanımlara ve kavramlara yer verilmiş, finansal okuryazarlığın öneminden bahsedilmiştir.

1.1 Finansal Okuryazarlığın Tanımı

Temel yaşamsal faaliyetlerimizin, günlük ihtiyaçlarımızın gerekliliği olan tüketimlerimiz sonucunda harcamak durumunda olduğumuz belirli bir para vardır. Her birey bir şekilde ihtiyaçlarını karşılamak için belirli ödemeler yapmak zorunda kalmaktadır. Bu nedenle finansal konular hayatımızın merkezinde yer almaktadır. Günlük ihtiyaçların karşılanması, gerekli faturaların ödenmesi veya elimizde var olan paranın neye, nasıl harcanacağı gibi sorular aslında finansal okuryazarlığı ve para yönetimini ister istemez hayatımıza sokmuş durumdadır.

Amerika'da Başkanlık Danışma Konseyi'nin Finansal Okuryazarlık ile ilgili bölümü (PACFL) tarafından açıklanan tanıma göre, finansal okuryazarlık; bireyin hayatı boyunca finansal refahını sağlaması için gereken finansal bilgi ve yeteneklere sahip olması şeklinde ifade edilmiştir (İçke, 2017).

Finansal okuryazarlık, finansal kavramlar ve risklerin bilgisine vakıf olmak, bu bilgiyi değişik finansal araçlarda kullanabilmek, hanehalkının finansal halini geliştirerek ekonomik hayata katılımı sağlamaktır (OECD, 2012). Finansal okuryazarlık çağımızın gerektirdiği zorunluluklar içerisinde girmektedir. Finansal okuryazarlık oranının artması aslında ülke ekonomisi içinde katkı demektir. Yeterli finansal okuryazarlığa sahip bir birey aslınsa, kendine ve yakın çevresine yetebilecek şekilde bilgi, tutum, davranış ve doğru finansal karara sahip olan kişidir. Hanehalkının bütçesini doğru yönetmesi, gelirlerini ve giderlerini tutarlı bir şekilde hesaplaması, yapmak istediği tasarruf veya emeklilik planını yapabilmesi aslında doğrudan finansal okuryazarlık kavramıyla ilgilidir. Bu anlamda birçok ekonomik kuruluşa göre finansal okuryazarlık ile ilgili eğitim okullarda verilmelidir.

Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) finansal okuryazarlık ile ilgili, gençler için finansal okuryazarlığı, finansal konularda mantıklı kararlar alarak, bireysel ve toplumsal refahı artırabilmek ve finansal katılımı sağlayabilmek için finansal kavram ve ürünlerle ilgili bilgi, yetkinlik ve güvene sahip olmak olarak tanımlamaktadır. Finansal okuryazarlığın önemli kuruluşlarca farklı tanımları yapılmıştır.

TCMB'ne göre finansal okuryazarlık, kişilerin parasını yönetirken mantıklı düşünerek bilinçli karar almasını sağlayan gerekli bilgiye vakıf olarak finansal refahını iyileştirebilme becerisini göstermesidir” (TCMB, 2015).

Finansal okuryazar olmak adına en azından temel anlamda ihtiyacımız olacak finansal ürün ve hizmetlere ait bilgilere sahip olmak gerekmektedir. Finansal okuryazar bireyler finansal planlama yapabilmeli, ellerindeki kaynağı yönetebilmelidirler. Finansal okuryazarlık bilincinin artmasıyla bireyler para yönetimi noktasında daha etkili beceri gösterebilirler. Bu noktada finansal okuryazar bireyler genel ekonomik gelişmeleri takip edebilen, piyasadaki hareketlenmeleri izleyebilen kişilerdir. Bu yönüyle finansal okuryazarlık hem bireysel toplumsal refaha ulaşabilmede çok önemli bir noktadır.

Hanehalkının öğrendiği bilgiyi kullanabilmeyi başarıyorsa ve bu anlamda yetkinlik gösterebiliyorsa finansal okuryazar olarak kabul edilebilir. Deneyim ve bilginin ilişkisi içinde elde edilir (Moore, 2003). Yeterli finansal bilgiye sahip olan bir birey, finansal kurumların, sigorta, emeklilik fonları, borsa aracı kurumaları ve diğer yatırım araçları hakkında kendi işine yarayacak kadar olanı hakkında bilgi sahibidir. Bireylerin borçlanması, ödeyemeden gelirinden fazlasını harcaması yalnızca kişilerin değil ülke ekonomisinin de sorunudur. Bu nedenle gerekli eğitim verilmeli hanehalkı bilinçlendirilmelidir. Nitekim finansal okuryazarlık seviyesi artarsa refah artacaktır.

Literatür taramasında incelenen çalışmalar da göstermiştir ki; düşük düzeyde finansal okuryazarlık toplumun en temel sorunları içinde yer almaktadır. Tüketicinin yetenekleri, para harcama davranışı ve karar verme şekli önem teşkil ediyor. Diğer bir ifadeyle finansal okuryazarlık; kişinin mali durumunu etkileme gücüne sahip olmakla beraber, finansal durumları okuyup analiz edebilmesi böylece bu durumu yönetebilme becerisidir. Bu noktada finansal farkındalıkta önemlidir ve finansal okuryazarlığın bir etkeni olarak görülebilir. Finansal okuryazarlığa sahip olan bireyler bütçelerini nasıl yönetebileceklerini bilen bazı analitik yetenekleri barındırırlar. Temel finansal konular hakkında bilgi sahibi olmak gereklidir. Şu kesindir ki, finansal okuryazarlık kişinin kendisi ve bakmakla yükümlü olduğu ailesi için doğru kararlar alabilmesi adına çok önemlidir. Çünkü verilen kötü kararlar hanehalkının ekonomisini kötü etkilediği gibi ülkenin ekonomisini de olumsuz etkilemektedir.

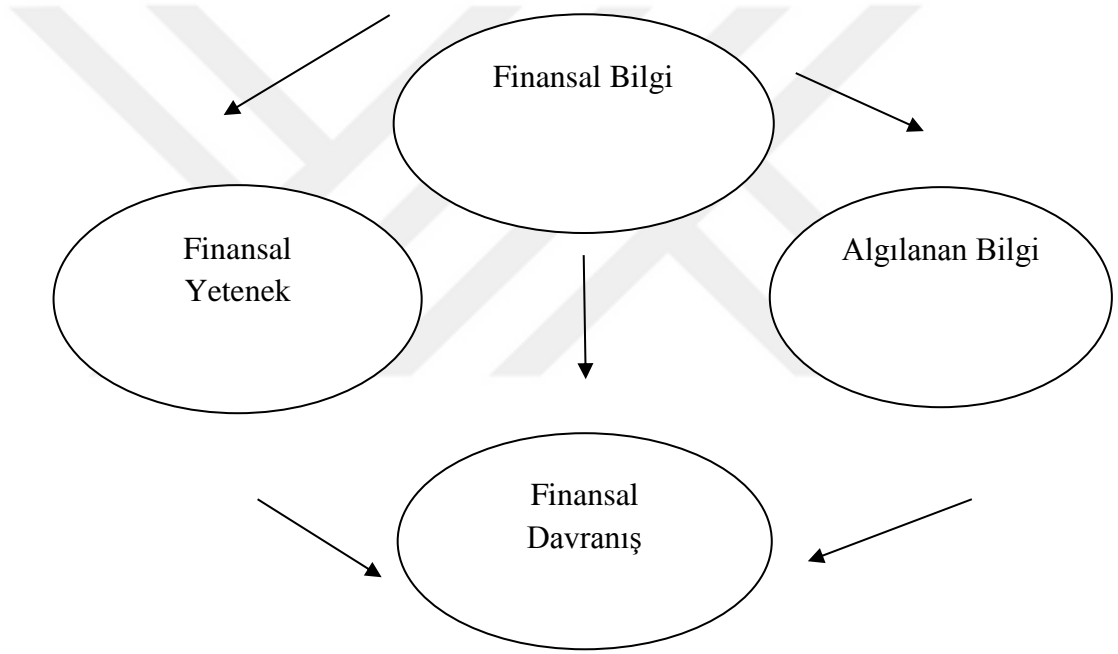
Finansal okuryazarlık kavramı, ne kadar para kazandığınız, elinizdeki paranın ne kadarını nereye harcadığınız, borçlanma veya tasarruf durumları da göz önünde bulundurularak o parayla nasıl geçindiğinizle ilgilidir. Finansal anlamda paranızı doğru değerlendirmek için günümüz koşullarının ürün çeşitliliği içerisinde, lazım olabilecek tüm temel finansal kavramlarını bilmek ve gerekli parasal işlemleri yürütebiliyor olabilme yeterli finansal okuryazarlığa sahip olunması demektir. Bu anlamda finansal okuryazarlık; kişinin bütçesini yönetirken belirli maddi gerçeklikler doğrultusunda hareket etmesini sağlayan yetkinliktir. Hanehalkı için belki en önemli finansal sorun bütçesi ile ay sonunu getirebilmesi, tüm ihtiyaçlarını borçlanmadan karşılayabilmesidir. Bu anlamda bütçe yapma alışkanlığını kazanılmalı, gerekli finansal bilgiye sahip olunmalıdır. Hanehalkının ay sonunu getirememesi cümlesini kurmamak için uzun soluklu bir plan yapması ve belirli finansal kavramları bilmesi gerekiyor. Bütçe planı yaparken gelir ve gideri yazmak, nereden ne kadar kazanıldığı, nereye ne kadar harcadığını bilmek paranın yönetiminde bizim için en önemli noktadır.

Finansal okuryazarlık bir anlamda, bireylerin gelir ve gider durumunu dengeleyerek kaynaklarını verimli bir şekilde yönetme becerisidir. Hanehalkının finansal bilgi ve becerilere sahip olması, hayatları boyunca ekonomik anlamda doğru adımlar atmaları, aile bütçelerini doğru yönetebilmeleri anlamına gelmektedir. Bu finansal bilgileri kullanabilen bireyler refah bir hayat yaşayabilir. Ve ancak refah bireyler, refah bir toplum oluşturur.

Finansal okuryazarlık hanehalkının günlük yaşamının birçok farklı alanı ile ilişkilidir. Finansal okuryazarlık, hanehalkının günlük hayatında hemen her yerde karşı karşıya geldiği finansal durumu ile alakalı problemlere çözüm ararken, bir yandan da finansal sistemlerin doğru çalışmasına katkı sağlamaktadır. Finansal piyasalardaki belirsizlik ve değişimler, finansal okuryazarlığa dikkat çekmektedir. Finansal ürünlerin çeşitlenmesi, finansal araçların gelişmesi finansal okuryazarlık üzerinde durulması gerektiğini vurgulamaktadır. Kart kullanımı, tüketici kredisi, sigortalar, emeklilik planı, yatırım kararları gibi konularla alakalı eksikliklerin bilinmesi ve etkin kararlar alınması için finansal okuryazarlık seviyesinin dikkatle üzerinde durulmalıdır. Finansal bilgi ne derece artarsa finansal davranışlarımızda olumlu yönde değişecektir. Buda finansal durumumuzu idare ederken kolaylık sağlamaktadır. Birtakım riskleri daha doğru yönetmek için hanehalkına gerekli destek verilmelidir. Bu anlamda birçok ülkede finansal

okuryazarlık programları gündeme gelmektedir. Burada amaç aslında hanehalkının finansal alandaki farkındalığını artırarak doğru finansal tutum ve davranış sergilemelerini sağlamaktır (Temizel, 2010).

Finansal okuryazarlığın ölçümü için kullanılan Finansal Okuryazarlık Endeksi bünyesinde; yeterli finans bilgisi, doğru finansal tutum ve gösterilen finansal davranış olmak üzere üç önemli etken bulunmaktadır. Finansal okuryazarlığın ölçümü için kullanılan Finansal Okuryazarlık Endeksi bünyesinde; Finansal bilgi, Finansal tutum, finansal davranış olmak üzere üç önemli kavram bulunmaktadır. Arz tarafında finans sektörü yer alırken talep tarafında ise tüketiciler yer alır.



Şekil 1: Finansal Okuryazarlığın Kavramsal Modeli

Kaynak: Hung, Parker, Yoong (2009).

Ekonomik faaliyetin yaşamın merkezine oturması sanayi toplumunun bir özelliğidir ve çalışma sanayi toplumunda insanların özel alanından çıkmıştır (Bozkurt, 2011).

Son çalışmalar incelendiğinde; farklı tanımlamalar yapılmakla birlikte verilen tanımlarda finansal okuryazarlığın;

- Finansal kavram ve ürünler ile ilgili bilgiye,
- Finansal ürünler arasında ilişki kurabilme becerisine,

- Bireysel finans durumunu yönetebilme becerisine,
- Mantıklı finansal kararlar alabilme becerisine,
- Gelecekteki finansal ihtiyaçlar için etkin bir bütçe planlaması yapabilme yeteneğine değinen önemli noktalarından bahsedilmektedir (Remund'dan aktaran Nahid Barmaki, 2015).

1.2 Finansal Okuryazarlık ile İlgili Kavramlar

1.2.1 Finansal Bilgi

Finansal bilgi, finansal tüketicilerin gerekli verilerin, finansal ürünlerin, birtakım fırsatların ve bunların sonucunda ne olacağını farkında olmaları şeklinde ifade etmektedir (Temizel, 2010). Finans hayatımızın gündeminde olan bir konudur. Hayatımızı idame ettirmek için gereken parayı yönetirken bir takım finansal bilgiye sahip olmamız gerekir. Bu nedenle finansal bilgi para ile ilgili araçların ve kavramların bilinebilmesidir. Finans bilgisi bir bireye, günlük hayatında karşılaşmak zorunda kalacağı finansal terimler ile ilgili görüş sahibi olmasını sağlar. Bu anlamda finansal bilgi finansal okuryazarlık için temeldir. Arz- talep, alış-satış döviz, piyasa, borsa ve Bes gibi kavramlar hemen herkesin fazlaca duyduğu terimlerdir. Genel anlamda finansal bilgi, hanehalkının birtakım fırsatlar ve sonuçlar hakkında bilgilendirilmesi amacıyla veri sunulması durumu demektir (Uslu vd., 2013).

Finansal bilgi, bilginin bir çeşidi olmakla birlikte iki farklı boyutta bulunduğu ifade edilmektedir. Öncelikle ilk boyutu makroekonomik seviyede finansal bilgilerden oluşmaktadır. Diğer bir boyutu ise mikroekonomi anlamındaki finansal bilgilerdir. Genel anlamda finansal bilgi, ekonomiye ilişkin bütçe açığı, yıllık planlar, ülkenin ticaretine ilişkin sayılar, birtakım verilerden oluşan genel ekonomik duruma ait bilgileri ifade etmektedir. Bu anlamda finansal bilgi, ekonomimizde yer alan tüm organizasyonların ve hane halkının finansal durumunu değiştirebilme gücüne sahip olan bilgilerin araştırıldığı tablolar, şekiller gibi analizler sonucu oluşturulan veriler olarak ifade edilmektedir (Özdemir, 2011).

Finansal bilgi eksikliğinin kötü finansal kararlar alınmasına neden olması ve bu nedenle zamanla, önemli etkilerinin olabileceğinin düşünülmesiyle, duyulan endişeler artmıştır (OECD, 2009). Finansal okuryazarlık para kavramını çeşitli yönlerden ele alarak, faiz, risk ve getiri, enflasyon gibi finansın temelini oluşturan kavramlardan oluşmaktadır. Bu

anlamda finansal okuryazarlıkta çok karmaşık olmayan ve ileri düzeyde uzmanlık gerektirmeyen temel finansal bilgiler söz konusudur (TEB, 2014: 3) Finansal bilgi, var olan paranın yönetilmesi ile birlikte bu kaynağında aynı zamanda doğru kullanılmasına etken olmaktadır. Hanehalkı, sahip olduğu finansal bilgiler ışığında önemli kararlarda bulunabilir. Böylelikle ihtiyacı olan ilgili finansal konu ile ilgili; emeklilik için birikimde bulunabilmek, bütçeyi planlamak, elindeki kaynağını doğru bir şekilde harcamak, bakmakla yükümlü olduğu çocuklarının eğitimini ayarlamak gibi konularda doğru kararı verebilir. Finansal bilgi bu nedenle önemlidir. Çünkü finansal bilgilerin yetersizliği maliyet unsurunu da ortaya çıkarmaktadır. Mesela bileşik faiz kavramını anlamayan tüketiciler, işlem ücretlerine daha fazla harcama yapabilirler, daha çok miktarda borçlanabilirler. Kredilerinde daha yüksek faiz oranlarına katlanmak durumunda kalabilirler. Hâlbuki yeterli finansal bilgi ile daha fazla borçlanmayabilir ve daha çok para tasarrufu yapabilirler. Finansal bilgi, finansal okuryazarlığa sahip olabilmek için sahip olunması gereken bir özelliktir. Ancak yeterli finansal bilgiye sahip olunduğu takdirde günlük hayatta karşılaştığımız temel finansal kavramlar ve çeşitli bankacılık ürünleri hakkında doğru işlemleri gerçekleştirmemiz mümkün olacaktır.

1.2.2 Finansal Eğitim

Günümüzde finansal piyasalarda ürün çeşitliliği ve karmaşıklığı hızla artmaktadır fakat bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin aynı oranda arttığı söylenemez. Bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin artırılmasının temel yolu finansal eğitimidir. Finansal eğitim sadece finansal riskleri azaltmakla kalmaz bireylerin daha ucuz ve daha kaliteli finansal ürün ve hizmet satın almalarına, piyasadaki rekabet, şeffaflık ve derinliğin artmasına da katkı sağlar (Satoğlu, 2014). Finansal eğitimin en önemli hedefi gerekli, karmaşık ürün ve kavramlar hakkında hanehalkına bilme ve finansal durumunu yönetebilme yeteneği ile donatmak olacaktır. Hanehalkının yeterli finansal okuryazarlık seviyesinde olması için bir takım devlet kuruluşları ve özel finans kuruluşlarına da görevler düşmektedir. Aksi takdir de hanehalkının para yönetimi noktasında aldığı hatalı kararlar neticesinde finans kuruluşlarının yaptırımlarına uğramaktadırlar. Bu nedenle bireyler kullandıkları kredi kartlarının faiz oranından, asgari ödeme tutarlarına kadar kendi finans durumları hakkında ilgili ve bilgili olmaları gerekmektedir. Buda gerekli finansal eğitimin verilmesi ile gerçekleştirilecektir.

Finansal okuryazarlık eğitimi, finansal ürün ve kavramlar hakkında hanehalkını bilinçlendirerek, finansal araçları doğru kullanmalarını ve bütçelerini etkin bir şekilde yönetmek için ihtiyaç duyulan bilgi, kabiliyet ve becerileri göstermeye yönelmektedir (Mason ve Wilson'dan aktaran Nahid Barmaki).

Finansal ürünlere erişim gerçekleştirme, finansal farkındalık yaratma, bilgi ve birikimle bireylerin tüketiminde daha bilinçli hareket ederek toplumsal huzuru sağlayabilme finansal eğitimin temel amaçlarını oluşturmaktadır (TCMB, 2015). Finansal eğitim bireylerin finansa konuları ve kavramları anlama düzeyinin artırılmasını amaçlarken, objektif olarak hanehalkına tavsiye verilmesini de kapsamaktadır. Önemi her geçen gün artan finansal eğitim sadece kuruluşlar için değil, parasını doğru şekilde yönetebilmeyi amaçlayan bireyler için, birikim yapma, ev, araba satın alma gibi bir takım yatırım hedefleyen kesim için son derece olumlu sonuçlar doğuracaktır. Sağlanan finansal eğitimle bir taraftan tüketici de korunmuş olacaktır. Sonuç olarak finansal eğitim, bireylerin birikime yönelimini artırarak, finansal araçları daha doğru anlamasına, dolandırıcılık hareketlerine karşı daha akıllıca davranılmasına, kredi kullanmak gibi bir takım finansal işlemler gerçekleştirirken daha bilgili yaklaşarak zararını en aza indirmesine yardımcı olan veriler bütünüdür. Eğitim bu noktada hanehalkının finansal okuryazarlığını artırmayı ve onlara temel finans bilgisini yerleştirmeyi, para yönetmedeki davranış ve tutumlarında bilinci hedeflemektedir (Altıntaş, 2008).

Yapılan çalışmalarda finansal eğitimin hanehalkının refahına etkisini açısından bakıldığında, insanların finansal okuryazarlık altyapısının ne derece yetersiz kaldığının farkında olamamaları ya da finansal bilgileri anlamında kendilerine ne kadar güvendikleri ortaya çıkmaktadır. Kendine aşırı güven duyan bireylerin hatalı kararların sonucuna katlanmasının toplum açısından da bireyin sosyal ekonomik hayatı açısından da birçok olumsuz etkisi yansımaktadır.

Finansal eğitimin önemini 4 başlık altında toplayabiliriz;

1. Finansal araçların aslında giderek daha karmaşık bir yapıya bürünmesi
2. Belirlenmiş teşvikli emeklilik planları
3. Bireylerin finansal durumlarındaki refah düzeylerinin artması
4. Finansal piyasaların ve işlemlerinin teknoloji ile birlikte gelişmesi (Aydın, 2018).

Finansal okuryazarlık eğitimi ile hanehalkına aslında; verimli para yönetimi, ileride doğabilecek acil durumlara ilişkin planlama becerisi, birtakım riskli durumlara karşı planlı bir mali durum oluşturulması gibi faydalı olacak bilgiler öğretilmektedir. Özellikle kredi kartlarının yoğun olarak kullanıldığı günümüzde yapılan araştırmalar gösteriyor ki çok büyük bir kesim şu an kredi kartını doğru kullanıyor veya ödeyemiyor. Bu anlamda finansal eğitim, bireylere borç nasıl ödenir, kredi kullanımıyla nasıl başa çıkılır, destek anlamında diğer seçenekler nelerdir, bireyin kendine en uygun yatırım şekli nedir gibi sorulara cevap verirken, özellikle yeni nesil hırslılara, hilebazlara karşı nasıl temkinli davranılmalıdır gibi önemli soruların cevaplarını barındırmaktadır (Temizel, 2010).

Tasarruf amacıyla yapılması gerekenler ve bunlarla alakalı dikkat edilmesi gereken şeyler hakkında finansal okuryazarlık eğitimi verilmesi hanehalkı açısından çok yararlı olacaktır. Hanehalkının gelir durumuna göre, ekonomik anlamda hayatlarını planlı yaşamaya çalışmaları kalkınmalarına katkı sağlayacaktır. Hane halkının ihtiyaç ve hedefleriyle uyumlu bir bütçe planlamasının önemi finansal okuryazarlık eğitimi ile anlatılmalıdır. Hanehalkı mali bir hedef koyarak bu amaçla yapması gerekenleri bilmelidir. Baştan yapılmış finansal planlama daima zor durumlarda yardımcı olacaktır. Toplumsal kalkınmanın sağlanabilmesi için bazı finansal kuruluşlar ile devlete de iş düşmektedir. Gerekli finansal eğitim sağlanması durumunda hanehalkı mali durumunu daha doğru yönetebilecek hale gelecektir.

1.2.3 Finansal Tutum ve Davranış

Finansal okuryazarlığın anlama ve kullanma olarak iki tarafı olduğu aşikârdır. Anlama kısmı okuduğu veya duyduğu ürün ve kavramları anlayabilmesiyle, kullanma ise finansal bilginin yönetilerek tutum ve davranış olarak yansıtılmasıdır. Çok açıktır ki finansal bilgi, finansal tutum ve davranış birbiriyle bağlantılı kavramlardır. Robb ve Woodyard, (2011)'a göre; finansal olarak daha bilgili olan kişiler, finansal tutum ve davranışlarından da sorumlu olacağını bilmektedir. Finansal tutuma sahip bireyler, parayı daha dikkatli harcama, tasarruf eğilimi gösterme gibi davranışları gösterebilmektedirler. Çünkü geleceğe yönelik fikirlere sahip olmak, özellikle çalışırken ki yaşam kalitesini emeklilik dönemlerinde de devam ettirebilmek adına bu bilinci sağlamaktadır. Ancak tasarruf bilincine sahip olamayan kişilerin uzun vadede refah seviyesinde bir yükselme gözlenmesi pek olası gözükmemektedir. İncelenen çalışmalara göre, finansal

okuryazarlık oranı gelişmiş ülkeler başta olmak üzere, çok sayıda gelişmemiş ve gelişmekte olan ülke de çok düşük düzeydedir.

Hanehalkı ev, araç gibi şeylere yatırım yaparak dolaylı olarak birikim yaparlar. Bireylerin tasarruf ve birikim konusundaki doğru tutumlar göstermesi finansal okuryazarlık seviyesine de olumlu yansıtacaktır (Şahin ve Barış, 2017).

Remund, Huston, Capuano ve Ramsay'a göre finansal okuryazar sayılabilmek için birtakım yetkinliklere sahip olunmalı ve öyle bir tutum gösterilmelidir. Onları şöyle aktarabiliriz;

- Finansal rakamları anlama ve takip edebilme
- Para idaresi becerisi gösterebilme ve temel finansal işlemleri uygulayabilme
- Gelir durumuna göre giderlerini yönetebilme
- Bütçesini planlayabilme ve birikimi düşünebilme
- Borçlanma ve tasarruf hesapları, hisse senetleri ve bonolar gibi araçlar hakkında bilgi sahibi olup, riski dağıtabilme
- Sigorta gibi risk yönetimi araçlarından yararlanıp kaynağını korumaya çalışma

Borçlanma eğiliminde olan kesim, kendi finansal durumunu ve genel anlamda finansal sistemi kötü etkileyecektir. Acil ihtiyaçlar için uzun vadede planlı bütçe yapılıp tasarrufunu gerçekleştirilemeyenlerin kurtarıcı olarak gördüğü tüketici kredisi gibi alınan krediler ödenmediği takdirde kanuni yaptırımlarla karşı karşıya kalınacaktır. Kredi sözleşmesinin kalemleri nelerdir, kredinin maliyeti kaçta çıkacaktır, krediden kaç tane ve ne kadar sigorta kesilmektedir gibi kredi başvurusu yapmadan önce sorulması gereken konuları bilmek aslında finansal okuryazarlık düzeyiyle alakalıdır. Çünkü acil durumlarda alınan krediler çok faydalı gibi görünse bile sonuçta faiz, ücret ve vergi gibi kredi almanın fazladan maliyetlerine katlanmak zorunda kalınmaktadır. Fazladan bir maliyete katlanmamak için hane halkının tasarruf tutumu içine girmesi kötü günleri için birikim yapması gerekmektedir (Karyağdı, 2018). Tüm bunlar göz önüne alındığında finansal okuryazarlık seviyesini anlayabilmek için öncelikle bankacılık ve finans sektörü ne bakılmalıdır. Tüketicilerin tutum ve davranışları açısından önemli veri kaynağıdır. Bankalara bakıldığında bireylerin kredi kartı kullanımı, birikim tasarruf hesapları,

borçlanmaları incelenmelidir. Tüm bu veriler hane halkının finansal eğilimleri, tutum ve davranışlarını ortaya koyabilmektedir. Türkiye’de bankacılıkla ilgili istatistik sağlayan kuruluşların başında Türkiye Bankalar Birliği (TBB) gelmektedir.

Finansal bilgi seviyesi yüksek olan tüketicilerin, belirsizliklere zamanında tepki verme oranları daha yüksektir. Ülkelerdeki belirsiz piyasa şartlarını daha iyi analiz etmelerinden dolayı daha mantıklı hareket edebilirler. Böylece piyasadaki sarsıntıların şiddeti de düşmektedir (OECD, 2005).

1.3 Finansal Okuryazarlığın Önemi

Bilinçsiz olan tüketici, ekonomik buhran veya refah zamanlarından nasıl davranacağını bilememekte, kendi için doğru olan çözüm yolunun ekonomi açısından sonuçlarını kestirememektedir. Finansal okuryazarlık hem bireyin hem de ailenin finansal davranışlarına birçok fayda sağlamaktadır. Hanehalkı finansal durumu ile ilgili doğru kararlar alamaz, borç yönetimi konusunda gerekli finansal terimler ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmazsa, finansal kuruluşlar tarafından ciddi yaptırımlar ile karşı karşıya gelecektir. Bu nedenle yapılan araştırmalar ışığında toplumun çoğunun kredi kartı kullanımında bilinçsiz olduğu ve bankalar tarafından takibe alınarak kredi notlarının düşürüldüğü aşikârdır (Karyağdı, 2018). Bu nedenle bireyler yeterli finansal okuryazarlığa sahip olmadıkları için bu durumun ciddiyetinin farkına varmamaktadırlar. Toplumun hemen her kesiminden insan, yetersiz finansal bilgi nedeniyle dolandırıcıların girişimlerinde daha kolay hedef haline gelebilmektedirler.

Finansal okuryazarlığın öneminin günümüzde giderek daha net kavranmasıyla beraber, toplumu bu alanda geliştirebilecek seçenekler düşünülmektedir. MEB, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı veya TCMB gibi kurumların özellikle küçük yaş gruplarına yönelik içerikler ve eğitimler hazırlaması budan kaynaklanmaktadır. Çünkü toplum için köklü bir gelişme çocuklardan başlayacaktır. Gerek kendi ekonomileri gerek ülke ekonomisi bilinçli bireyler olarak yetişmeleri gerekmektedir. Elbette ki kişilerin yaşam standartlarını yükseltmek veya sahip olduğu refahı koruyabilmek finansal araçlar hakkında bilgileri kadar paralarını yönetebilme becerilerine de bağlı olmaktadır. Tüm kurum ve kişiler bunun önemini anlayarak, bilinçle hareket etmelidir (Gökmen,2012).

Hanehalkının borçlanması, bütçesini yönetememesi, kuruluşlar tarafından yaptırıma maruz kalması toplumu her anlamda olumsuz etkilemektedir. Refah seviyesi yüksek bir

toplum olabilmek için finansa okuryazarlık kavramının üzerinde durulmalıdır. Çünkü düşük düzeyde finansal okuryazarlık maalesef sadece bireylerin kişisel problemi değildir, finansal sistemin bütününe etkilemektedir. Birikim yapma alışkanlığının topluma kazandırılmaması ve hanehalkının borcunu ödeyemeyecek hale gelmesi finans sektörünü zayıflatacak bir sorun meydana getirmektedir. Bu nedenle finansal eğitim toplumun her kesimi için, yaş ve cinsiyet gibi özellikleri gözetilmeksizin herkese verilmelidir (Bayram, 2010).

Üstelik günümüzde kişisel veya toplumsal problemlerimizin, mutsuzluklarımızın başında finansal durumumuzdan kaynaklanan problemler gelmektedir. Aile içi çatışmaların sebeplerinden biride bütçenin doğru yönetilememesi, finansal durumun idare edilmemesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumun hemen her kesimi için borçlanma gibi davranışlar mutsuzluk ve huzursuzluk sebebi olmaktadır.

Kinnunen ve Pulkkinen (1998)'e göre finansal problemler neticede boşanma, akıl hastalığı gibi kötü deneyimlere de sebep olmaktadır. Üstelik gelişmiş ülkelerde sağlık, eğitim ya da hayatın doğurduğu temel ihtiyaçların dışında, beklenmedik durumlar için de (doğal afetler, ölüm, hastalık vb.) birikim yapmak adına sorumlulukları artmıştır.

Finansal okuryazarlık düzeyinin fazla olduğu toplumlarda bireyler diğer toplumlara göre fazlaca, üstelik bilinçli bir şekilde birikim elde edebilmektedirler. Böylece birikimlerin artmasıyla yatırımlarda artar böylelikle ekonomik kalkınma üzerinde olumlu gelişmeler meydana gelir (Kaderli vd. (2016). Finansal okuryazarlık ile hanehalkı açısından başarılı para yönetimi süreci olduğu kadar aslında, ekonomik açıdan geleceğe güven duyma; ihtiyaçları belirleme, bütçenin nasıl yönetileceğini bilerek tasarrufların yatırıma dönüştürülmesinin başarılması amaçlanmaktadır.

1.4 Finansal Okuryazarlığın Hanehalkı Refahına Etkileri

Finansal okuryazarlık düzeyinin artması ancak yeterli finansal bilgiye sahip olunmasıyla gerçekleşebilir. Finansal bilgiye sahip olan bireyler daha doğru kararlar alabilecek ve bütçelerini daha iyi yönetebileceklerdir. Yatırım, emeklilik, birikim gibi konularda özellikle uzun vadede mantıklı kararlar alabilmek için hanehalkının finansal okuryazarlığı artırılmalıdır. Hemen her kesimden insan için öncelikle finansal durumun iyi analiz edilmesi gerekir, bu da yeterli bilgiye sahip olunmasıyla sağlanabilir. Hanehalkının bütçesindeki sayıları okuyor ve anlıyor olması gerekir (Fettahoğlu, 2015).

Finans sektörünün büyüyerek günden güne karmaşık hal alması bizi yeni ürün ve kavramlarla yüz yüze getirmiştir. Özellikle teknoloji alanındaki gelişmelerle birlikte ödeme yapma işlemleri çok kolaylaşmıştır. Bu yeniliklerle beraber, kâğıt para basımı ile ortaya çıkan maliyeti azaltmış üstelik kaybedilen vakti de kazandırmıştır. Bireylerin gelişmiş sistemle birlikte kolaylaşan işlemleri için, hesaptan hesaba gerçekleşen para transferlerini sayabilmekteyiz, üstelik internet sayesinde sistemin hız kazanması, kolaylık sağlaması önemli bir etken olmaktadır (Temizel, 2010).

Bir ürün satın alındığında ödemenizi POS cihazı üzerinden, hesapta bulunan paranın karşıya transferini sağlayan elektronik fon transferi işlemi gerçekleştirebilmekteyiz. Bankacılık işlemlerin hızlanmasının yanında gerçekleşen işlemlerin maliyetinin de azalması demektir. Elektronik fon transferi (EFT) ile sistem elektronik parayı öne sürerek hayatımızı son derece kolaylaştırmıştır. Fakat yine finansal okuryazarlık düzeyiyle alakalı olarak bu sistemin bir eksisi varsa elektronik paranın internet alışverişlerinde bilinçsizce kullanılması ve bütçeyi olumsuz etkilemesidir (Uslu, Özatay, Akbostancı & Özdemir, 2013). Ekonominin işlemesi için gereken para akışının bir şekilde döndüğü bu sistemde hane halkı bilinçli olursa kendi refahını da ülkenin refahını da büyük ölçüde olumlu etkileyecektir. Ancak her ekonomide kazandığının hepsini harcayan bireyler vardır. Bu bilinçsizlik parasını yönetememesinden kaynaklanmaktadır. Finansal bilince sahip, finansal okuryazar bireyler parasının hepsini harcamayarak bir takım tasarruf hareketinde bulunmaya çalışıyor. Bunun için en mantıklı yöntemleri, ürün ve hizmetleri seçmesi için belirli bilgiye sahip olması gerekiyor. Finansal okuryazarlık seviyesinin düşük düzeyde olduğu bireyler, finansal açıdan yanlış davranışta bulunur ve borçlanma eğilimini daha çok gösterirler. Örneğin, kullanılan kredi kartlarının zamanında ödenmemesi hatta hiç ödeyemeyecek duruma gelmesi, bireyleri banka gibi finansal kuruluşlara borçlu konumuna getirir. Sonuçta Kredi kartı borcu, kredi borç durumunu ve kredi notunu %35 gibi ciddi bir oranda etkilemektedir (Uslu vd.,2013).

Finansal okuryazarlığa sahip bireyler kart seçilirken yıllık faiz oranına bakmalı, kredi kartıyla ilgili bilgilere sahip olmalıdır. Hatta bankalar kıyaslanarak bu oran karşılaştırılmalıdır. Çünkü kartların, senelik faiz oranının, piyasada ki değişimlere birlikte düşmesi ya da yükselmesi tüketicinin zararına olacaktır. Kredi kartını bilinçsiz kullanmanın yanında doğru kullanılsa bile bazı finansal kuruluşların talep ettikleri yıllık üyelik ücreti ve kart yenileme bedeli gibi katlanılması gereken maliyetleri olacaktır. Zaten

bu konu Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 2008/6088 no.lu aldığı örnek karar ile birlikte hukuksuz bulunmuştur. Bu anlamda finansal bilgi düzeyi ne kadar artarsa hanehalkı o kadar yarar sağlayacaktır.

Kredi kartıyla yapılan harcama ailenin toplam gelirinin üstüne çıkması durumunda borçlanma başlar. Bireylerin buna dikkat etmeleri gerekmektedir. İlerleyen teknoloji ve finansal sistem ile bunu takip etmek daha kolay hale gelmiştir. ATM'lerden, akıllı telefonlardaki bankaların uygulamalarından, mailimizde gelen hesap özeti veya mesaj ile bilgilendirme şekilleriyle kişisel borçlar izlenmelidir. Bu konuda işimizi kolaylaştıracak her türlü gerekli finansal ürün ve hizmetler öğrenilmelidir. Tüm bunlar finansal okuryazarlığın artması gerektiğini göstermektedir (Aydın, 2018).

Finansal okuryazarlık aynı zamanda iş görenlerin motivasyonu ve dolayısıyla firmaların verimliliği üzerinde de etkindir. İş görenlerin güçlü finansal okuryazarlık seviyesi iş aktivitesinde ve verimlilikte firmalara kazanç sağlamaktadır. Kişisel finansal sorunlarla mücadele eden çalışanların ise daha çok devamsızlık yaptığı, daha sık telefon konuşması yapması ve nitekim dikkat eksikliği yaşaması gibi etkileri görülmüştür. (David ve Carnes'dan aktaran Emine Güler).

Bireyin gelecekteki belirsiz durumlar ve mali anlamda refahlarını sağlamak için sorumluluk duygusuyla hareket etmesi gerekmektedir. Yaşam kalitesinin artmış olması ve insanların yaşam sürelerinin uzaması, sağlık ve temel ihtiyaçlarını karşılayabilme gibi sebeplerle bireyler ileriki dönemleri de düşünmek durumundadır. Yalnızca kişisel ihtiyaçlar değil, bakmakta sorumlu olduğu, aile bireylerinin olmasıyla sorumluluk daha da artmaktadır. Bu sebeple hanehalkı tasarruf yapmak istemektedir. Bunun için gereken şartların sağlanması için gereken çabanın gösterilmelidir (Temizel,2010).

Sonuç olarak günümüz koşulları insanları geleceği düşünmeye itmektir. Gösterilen bu çaba ve artan bilinç ise genel anlamda toplumun tümüne ve ekonomik hayatın kendisine olumlu bir yansıması beklenmektedir. Bilinçli Tüketiciler finansal sistem de daha etkin rol alacak ve ekonomik büyümeye daha çok katkıda bulunacaktır. Finansal okuryazarlık bilincinin yükselmesinin hanehalkına bir diğer faydası ise; tüketici olarak korunmasını sağlayacak birçok bilgiye sahip olması olacaktır. Çeşitli dolandırıcılık olaylarından korunabilmesi adına, başvuracağı bürokratik noktaları ve yetkileri bilmesi ve haklarının

neler olduğu konusunda bilinçlenmesi, hukuki süreçlere başvurması anlamında da işlerini kolaylaştıracaktır.

1.5 Finansal Okuryazarlığın Ekonomiye Olan Etkisi

Finansal okuryazarlık, bireylerin yeteri finansal bilgiye sahip olarak paralarını yönetebilmelerine olanak sağlayan bilinç düzeyidir. Gerekli finansal bilgiye sahip olan bireyler, birikimden, harcamaya, yatırımdan emeklilik planlarına kadar ihtiyacı olan her konuda daha doğru seçimler yapabilmektedir. Finansal okuryazarlık düzeyindeki artış kişilere, ekonomik hayatlarında mantıklı kararlar almalarına katkı sağlamaktadır. Buda hanehalkının refahını artırdığı gibi ülke ekonomisine de yarar sağlamaktadır.

Hanehalkının finansal okuryazarlık seviyesi yükseldikçe finansal kuruluşlardan talep edecekleri bilgi ve hizmet düzeyi de artacak nitekim bu da finansal sisteme katılımı arttıracak ve finansal piyasalarda sorunların azalmasını sağlayacaktır (TCMB, 2011). BDDK (2015) raporunda yer alan kredi gelişimi verilerine bakıldığında kredi kullanım hacmi yukarı yönlü olmaktadır. 2009 yılından 2015 yılına tüketici kredileri, kredi kartları neredeyse 3 kat artmıştır. Kredi kartları ile harcamalarda taksitli satışlar önemli bir paya sahiptir. Özellikle gelirin üstünde bir harcama yaparken başvuru taksit yöntemi dikkatli kullanılmadığı takdirde taksitlerin birikmesi sonucu tüketiciyi zor durumda bırakabilmektedir (www.bddk.org.tr).

Finansal okuryazar sayılabilecek kişiler, belirli bir ürün veya hizmete karar vermeden önce kapsamlı bir araştırma yaparak etkinliği artırmaktadır. Bu sayede verimsiz ve yüksek fiyatlı ürünler sistemin dışına itilmiş olmaktadır. Finansal anlamda bilinçli yani finansal okuryazar sayılan bireyler kayıt dışı finansal sistemin zararlı yönlerini bildiklerinden bu sistemden uzak dururlar ve bu şekilde yasal olarak çalışan, vergisini ödeyen finansal kurumların kayıt dışı finansal sisteme karşı dezavantajlı duruma gelmelerini engellerler. Üstelik kayıt dışı finans sistemi de dolandırıcılığa çok müsait bir yapıya sahip olduğundan, hanehalkının maddi kaynağının yitirilmesine neden olabilmektedir. Nitekim buda sosyal problemlere neden olabilir hatta kişilerde psikolojik rahatsızlıklara yol açabilmektedir (Gökmen, 2012).

Bankalararası kart merkezi (BKM) verilerine göre, finansal okuryazarlık seviyesindeki yükseliş ve kartlı ödemelerin sağladığı kolaylıklar ile beraber, e-ticaret kullanımının

yaygınlaşmıştır. Bu nedenle 2018 senesinin ilk yarısı için kartlı ödemeler yüzde 20 artmış görünmektedir. Toplam kart adedi ise 213 milyona ulaşmıştır(www.bkm.com).

Tablo 1
Kartlı Ödeme (Milyar) TL Gelişimi

Kartlı Ödeme (Milyar/TL)	2017 Ocak-Haziran	2018 Ocak-Haziran	Değişim
Banka Kartı	32	44	%39
Kredi Kartı	285	336	%18
Toplam	317	380	%20

Kaynak: (Bankalararası Kart Merkezi, 2018).

Finansal okuryazarlık finansal kurumların daha etkin, şeffaf ve rekabetçi uygulamalar yapmasına katkı sağlamaktadır. Daha bilinçli ve eğitimli vatandaşlar kendi kararlarını başarıyla alabildikleri için dolaylı olarak piyasaların da denetlenmesine yol açmaktadırlar. Finansal risklerin hanelere girmesi, piyasa düzenlemeleri aracılığıyla kontrol edilmesi gereken konulardandır (OECD, 2009). Finansal okuryazarlık her yaştan her özellikten bireye yarar sağlayacaktır. İş hayatına açılan, kendi parasını kazanmaya başlayan gençlerde para yönetme becerisinin artmasına fayda edecektir. Nitekim aynı durum hanehalkı içinde geçerli olmaktadır. Harcamalar ve gelirler karşılaştırılarak doğru bütçe yönetimi gerekli finansal okuryazarlık seviyesi ile mümkün olacaktır.

1.6.Türkiye’de Finansal Okuryazarlık Alanında Yapılmış Çalışmalar

Dış ticaretin geliştirilmesi ve döviz piyasasının serbestleşmesi ile birlikte özellikle 80’lerden sonra Türkiye ekonomisi Dünya ekonomisi ile bir bütünleşme içerisine girmiştir. Böylece uluslararası anlamda finansallaşma süreci hızlanmıştır. Buda aslında Türk ekonomisinin olabildiğince serbestleşmesi, dış dünyayla daha çok iletişim halinde olmasıyla gerçekleşmiştir (Kongar, 2013). Türkiye’de merkez bankası tarafından günlük kurun ayarlandığı bir sistem başlamış ve yine bu dönemlerde Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) kurulmuştur. Zamanla Türkiye’de finans sistemi değişmiş, dönüşmüş, gelişen dünyaya ayak uydurarak yeni ürün ve kavramlarla karşılaşmıştır. Belirli dönemlerde bir takım ekonomik sorunlar yaşanmıştır. İşte bu zor dönemlerde hanehalkı açısından da para

kavramı ve para yönetimi önem kazanmıştır. Hanehalkı adına finansal okuryazarlığın ne derece gerekli olduğu anlaşılmaktadır. Finansal okuryazarlık seviyesi bireylerin her birinin refahı için önemlidir fakat bu seviyenin yükselmesi netice de toplumun tümünün refahını daha çok etkileyecek ve ekonomiye yansıtacaktır. Literatür taraması yapıldığında görülmüştür ki Türkiye’de finansal okuryazarlık üstüne yapılmış sınırlı sayıda çalışma vardır. Bu çalışmalar dışında bazı ekonomik ve finansal verileri incelemek ise finansal okuryazarlıkta olduğumuz noktayı gözler önüne sermektedir. Yapılmış çalışmaları değerlendirirken önce uluslararası anlamda Türkiye’nin finansal okuryazarlık düzeyinde nerede olduğu anlaşılmalıdır. Yüksek Öğretim tarafından açılan lisansüstü tez çalışmaları incelendiğinde finansal okuryazarlık kavramının bizde yeterli seviyeye gelmediği anlaşılmaktadır.

Finansal okuryazarlık oranının düşük düzeylerde olması elbette sadece Türkiye’nin değil birçok beceri ve tutum sergileyemediğinin kanıtı niteliğindedir. Ekonomik kalkınma sağlanması ve toplumun tümünün refahının artırılması için Türkiye’de finansal okuryazarlık konusu giderek fazla önemli hale gelmiştir. Hanehalkının para idaresi becerisi gösterebilmesi ve finansal bilince sahip olması gerekir. Bunun için finansal okuryazarlık oranı düşük seviyelerde seyreden Türkiye için bu oranı yükseltmek hem sermaye piyasalarının sağlıklı işlerliği hem de ekonominin gelişmesi adına çok önemlidir (Aydın, 2018). Başbakanlık ise finansal okuryazarlık alanında; Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planı şeklinde, 5 Haziran 2014 tarihinde, 29021 sayılı Resmî Gazete ’de bir genelge yayımlanmıştır (Resmî Gazete, 2015).

Finansal Yeterlilik Araştırması’nda ülkemizde finansal okuryazarlık düzeyi düşük olarak neticelenmiştir. Yine 2015 yılında PISA tarafından gerçekleştirilen finansal okuryazarlık araştırmasında ise Türkiye 72 ülke arasında 50. Olmuştur (FODER,2015).

Türk Ekonomi Bankası, 2012 senesinde “Ekonomi Ailede Başlar” ilkesi ile hareket ederek finansal okuryazarlık düzeyine katkı sağlamak amacıyla, TEB Aile Akademisi’ni projesini hazırlamıştır. TEB Aile Akademisi projesi, Millî Eğitim Bakanlığı ve UNICEF ile birlikte öğrenciler için Türkiye’de ilk kez finansal okuryazarlık konusunun ders içeriklerine dâhil edilmesini sağlamıştır. Türkiye Ekonomi Bankası, Millî Eğitim Bakanlığı ile birlikte hareket ederek, Bütçemi Yönetiyorum programı hazırlamış ve

hanehalkına ekonomi okuryazarlığı dersini Halk Eğitim Merkezleri'nde vermiştir. MEB'i ile birlikte teknik liselerde binlerce öğrencinin bankacılık ve muhasebe derslerinde finansal okuryazarlığı dâhil etmiştir.

TEB, 2017 yılında hazırlanan Türkiye’de Finansal Okuryazarlık ve Erişim adlı raporda Finansal Erişim 44,1 olarak hesaplanmıştır. Yine bu çalışmaya göre kadınlar ile erkekler arasındaki finansal okuryazarlık farkının giderek kapandığı belirtilmiştir (TEB,2017).

Borsa İstanbul ile Anadolu Üniversitesi 2013 senesinde bir protokol imzalamış ve borsanın, Sermaye Piyasasında canlandırma sağlanması amacı ve finansal okuryazarlık seviyesinin artırılması maksadıyla çeşitli eğitim içerikleri hazırlanmış ve protokol imzalanmıştır. 2013 senesinden itibaren Anadolu Üniversitesi Finansal Okuryazarlık e-sertifika programı uygulamaktadır (www.borsaistanbul.com)

Ülkemizde “Parasını yöneten, hayatını yönetir” diyerek FODER yani Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği Özlem Denizmen başkanlığında 2012 yılında, bireylerin finansal okuryazarlık farkındalığını artırmak amacıyla kurumuştur. Aynı zamanda FODER, finansal okuryazarlık eğitiminin müfredata konulmasını sağlamak istemiştir. Bu anlamda öğrencilerden çiftçilere kadar hemen her kesime yönelik konferanslar ve projeler hazırlamışlardır. Visa (NYSE:V) ile birlikte Türkiye’deki 27 bankanın da desteğiyle yürüttükleri, Türkiye Finansal Okuryazarlık Araştırması kapsamında, Ocak-Şubat 2019 dönemi için 26 ilde 2 bin kişi ile yüz yüze bir çalışma yapılmıştır. Bunun sonuçlarına göre ise, 2017’de %42 olan, para biriktirme seviyesinin % 45’e, bütçe yapma oranının ise, %65 iken %74 seviyelerine çıktığı görülmektedir. Sonuç olarak araştırma, finansal okuryazarlık oranının 2017’de yüzde 70 iken 2019’da yüzde 75’e yükseldiği sonucuna ulaşmıştır (FODER, 2019).

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Türkiye’de ki finansal okuryazarlığı geliştirmek maksadıyla, herkes için ekonomi şeklinde ifade ettiği her yaş grubunu kapsayıcı finansal okuryazarlık ve ekonomi eğitimleri içerikleri hazırlamıştır. Merkez bankasına yönelik ilgiyi artırmak ve farkındalık düzeyini yukarıya çıkartmak için hemen her kitleye uygun eğitim çalışmaları yürütmektedir. Etkinlikler ile ilgili içerikler TCMB ana sayfasında yer almaktadır (www.tcmb.gov.tr)

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bununla ilgili hanehalkının faydalanması için; eğitim ailede başlar ilkesinden hareketle, aile refahını artırmaya yönelik olarak Aile Bütçesi ve

Kaynak Yönetimi şeklinde bir kitap hazırlamıştır. Hanehalkına finansal planlama yapmanın gerekliliğinden örneklerle bahsedilmiş, gelir ve gider dengesinin korunmasına yönelik adımlar anlatılmıştır (Şarlak, 2012).

Sermaye Piyasaları Kurumu ise, 2014 senesinde yaptığı eylem planına göre; ilköğretim seviyesinden üniversiteye kadar olan, okul müfredatlarının konularının irdelenmesini ve ekonomi okuryazarlığına dair bilgi ve kavramların içeriğine dâhil edilmesi gerektiğini savunmuştur (Aydın, 2018). Her şeyden önce finansal açıdan bilinçlenen bir toplumun gelişmesi ve kalkınması çok daha kolay ve hızlı olacaktır. Buda aslında Türkiye’de finansal okuryazarlık seviyesinin artması gerektiğinin en önemli kanıtı olmaktadır. Çünkü doğru finansal sistem doğru alınan kararlarla gerçekleşecektir.



BÖLÜM 2: PARA YÖNETİMİ

2.1 Paranın Tanımı

Para, herhangi bir ürünü veya hizmeti alma gücüne sahip olan bir kavramı ifade etmektedir. Para, üretici ve tüketicilerin sağlayan değişim aracıdır. Bilimsel olarak para, devletçe bastırılan, mal ve hizmet satın alma gücü olan ve herkes tarafından kabul gören bir değişim aracıdır. Türk dil kurumu tarafından yayınlanan Türkçe sözlükte paranın tanımı; devlet tarafından bastırılıp çoğaltılan, üstünde değeri yazılı kâğıt veya metalden oluşan ödeme aracı, nakit şeklinde yapılmıştır (www.tdk.gov.tr). İnsanlar önce bir ürünü diğer bir ürünle mübadele etmişlerdir. Fakat bu bazen çok zahmetli ve verimsiz bir uğraş olmuştur. Çünkü bazı ürünler parçalanamaz ve bu durum ticaretin zorlaşmasına neden olmuştur. Eğer takas edilen her ürün küçük parçalara bölünebilseydi ve bazı kıymetli ürünlerle takas edilebilseydi paraya ihtiyaç duymayabilirdi. Fakat bu zorluk parayı bulmaya mecbur bırakmıştır. Önceleri kabuklu deniz ürünleri, boncuklar, tuz, altın ve gümüş gibi bazı ürünler bu amaçla kullanılmıştır. Sonunda binlerce yılın ardından altın ve gümüş en uygun takas aracı olarak kabul görmüştür. Mübadele aracı olarak kullandıkları bu altın ve gümüş madenleri para olarak adlandırılmıştır.

Para mübadeleyi kolaylaştırmıştır. Artık insanlar para ile bir kısım eşyayı takas edebilmekte ve sonra diğer şeyler için paranın bir kısmını mübadele amaçlı olarak kullanabilmekteydi. Para ile birlikte ticaret daha düzgün yapılmaya başlanmıştır. Paranın kullanıldığı toplumlarda insanlar ürettikleri ürün ve ya hizmetlerin değerini parasal terimlerle ifade etmeye başlamıştır. Milyonlarca insanın karşılıklı alışverişleri sayesinde fiyat sistemi oluşmaya başlamıştır. Ancak bu noktaya gelmesi iki bin yıldan fazla zaman almıştır (Swanepoel 2012, s.29).

Para, bir yatırım ve birikim aracıdır. İlk kez Lidyalılar tarafından kullanılmış olan paranın, zaman içinde biçimi değişmiş ve gelişmiştir. Bu anlamda paranın kullanımı çok eski zamanlara kadar gitmektedir. Diğer bir uygarlık olan Aztekler, yıllarca para yerine kahve çekirdeklerini kullanmışlardır. Kahve çekirdeklerinin zor yetiştirilmesi nedeniyle değerli kabul edilmiştir. Ancak sonunda Lidyalıların parayı değerli metal standardı şeklinde kullanması para kavramındaki en önemli gelişme olmuştur. Bundan daha önemlisi ise paranın kâğıt şekline getirilerek kullanılması olmuştur. Öyle ki ticaret arttıkça ve sınırlara

yayıldıkça sikkeler zorluk çıkarmıştır. Bu nedenle kâğıt paranın insanlar tarafından benimsenmesi ve yaygınlaşması ancak zoraki şekilde olmuştur. (Usta, 2018).

Paradan evvel altın, gümüş, bakır veya arpa alışveriş yapmak için kullanılmıştır. Bu ürünler hassas terazi ile tartılarak kullanılırdı. Para ile ilgili En detaylı yasaları M.Ö. 1760’larda Babil kralı Hammurabi tarafından yapılmıştır. Ekonomi gelişmeye başladığında fazla miktarlarda metal paranın taşıma zorluğu ortaya çıktı. Bu nedenle kâğıt ve matbaayı icat eden Çinliler kâğıt parayı ilk kullananlar olmuştur. Böylece ilk kez 1260 yılında Moğol imparatoru kâğıt parayı kullanmıştır. Üstelik Çin’le ticaret yapmak isteyenleri kâğıt para kullanmaya zorunlu tutarak gelişmesini, yayılmasını sağlamıştır. Avrupa’da ise kâğıt paraya ilk kez İsveç’in geçtiği bilinmektedir. Altın ve gümüş madenlerinin olmaması nedeniyle bakır madenini kullanmışlardır. Ancak ağırlıkları nedeniyle 1661’de kâğıt paraya geçmeye mecbur kalmışlardır (www.uralakbulut.com). Osmanlıda ise ilk kâğıt para 1840 yılında bugün kullanılan amacından farklı şekilde, iç borçlanma aracı olması nedeniyle faizli olarak basılmıştır. Kriz ve savaş dönemlerinde kâğıt para bastırılmaktaydı. Bastırılan paralar, matbaa ile değil, elle yapılmış olup tek tek hepsinin üzerine resmi mühür uygulanmıştır. Kaimelerin giderek taklidinin yapılmasıyla beraber kâğıt paraya duyulan güvenin azalmıştır. Bu sebeple matbaada bastırılmasına 1842 yılıyla beraber başlanmıştır (www.tcmb.gov.tr). Devletlerin bastığı tüm kâğıt paraların karşılığı kadar altın merkez bankasında olmalıdır fakat bunu hiçbir ülke tam olarak yerine getirememiştir. Çünkü ülkeler kriz dönemlerinde, savaş zamanlarında karşılıksız para basmışlardır. Örneğin ABD’de 1880’de tedavüldeki paranın sadece % 16’sının karşılığı altındı. Bu nedenle Nixon zamanında durum daha da kötüleşince 1971’de ABD bu sistemi terk etmiştir. Türkiye de altın karşılığı para sisteminden çıkıp “itibari para” sistemine geçmiştir. Mükemmel denilebilecek standartta sikke basabilen makine İngiliz Kraliyet Sarayı için 1696 yılında, Isaac Newton tarafından yapılmıştır (Usta, 2018).

Parayı fonksiyonlarına göre incelediğimizde; değişim aracı olarak kullanıldığı daha sonraları ise hesap birimi ve değer saklama aracı haline geldiği bilinmektedir. İlkel para biçiminin yerini zamanla altın ve gümüş gibi değerli madenler almıştır. Sonrasında ise sanayi devrimiyle birlikte kâğıt para kullanılmaya başlanmıştır (Uslu vd., 2013). Para, tamamen insanoğlunun icat ettiği bir kavramdır. Geçmişten günümüze gerek değer gerek şekil olarak birçok kez değişikliklere uğramıştır. Uğruna savaşlar verilmiş, ülkeler

dağılmış, siyasi aktörleri belirlemiştir. Günümüzden yaklaşık 4, 5 bin yıl öncesine ait Babil tabletleri, bugünkü kredi benzeri uygulamaların farklı bölgelerde ticaret yapmak amacıyla kullanılmıştır bununla ilgili farklı dönüşümlere sahip takas araçlarının izleri görülmektedir (Usta 2018, s.2).

Para; taşınabilir olmak, dönüşebilir olmak, kabul görmek, dayanıklı olmak gibi birçok özellik taşımaktadır. Bu anlamda ticari işlemlerin kolay bir şekilde gerçekleşebilmesi, paranın ağırlığının ve hacminin uygun olması yani taşınabilir olmasından kaynaklanmaktadır. Değişik tutarlardaki ödemeler, paranın bölünmesi ve birbirine dönüşebilmesi sayesinde kolayca gerçekleşmektedir. Para, döviz anlamında çok çeşitli olmakta ve dönüşebilmektedir. Isı, nem, bozulma gibi etkilere karşı dayanıklıdır denilebilir. Son olarak tüm dünya ülkeleri tarafından resmen tanınan ve kullanılan bir kavram olma özelliğindedir. Ekonomide çok fazla mal ve hizmet vardır. Dolayısıyla bu mal ve hizmetlerin karşılığında bir bedel aracı olarak para kullanılmıştır. Bu paranın temel fonksiyonu olmaktadır. Üstelik tüketimi bugün değil başka bir zaman diliminde yapmak istiyorsanız parayı, bir banka hesabında veya kişisel bir yerde saklı tutabilme hakkına sahip olmaktayız. Buda paranın değer saklama işlevi olduğunu göstermektedir. Birikim yapma amaçlı paranın değerini artırmak adına vadeli bir mevduat hesabı açılabilir. Günümüzde değer saklama aracı olarak tahvil gibi başka araçlarda kullanılabilir.

Günümüzde ürün yenilikleri ve çeşitleri arttıkça paranın tanımının karmaşık bir hal aldığı ortadadır. Hanehalkının parasını yönetmek ve değerlendirmek için öncelikle para yerine geçebilecek bu araçları tanıması gerekmektedir. Para derken iktisadi açıdan değişimlerde genel kabul görmüş bir nesne kastedilmektedir. Parasal büyüklük olarak isimlendirilen ekonomide ki para miktarını aslında dolaşımdaki para olduğu bilinmelidir (Turgut, 2006).

Özetle para kavramı olarak sadece cebimizde taşınan kâğıt ya da madeni paradan bahsedilmemektedir. Bir banka mevduatını ve para tanımının kapsamına göre diğer likit araçlarını da içermektedir. Geçmişten günümüze ödemeler sistemi içerisinde ki gelişmeler değerlendirildiğinde paranın giderek farklılaştığı ve zamanla değişime uğradığı böylelikle başlangıçtaki mal para sisteminden elektronik fon transferi sistemine doğru geçildiği gözlenmektedir. Bilim teknolojisindeki gelişmeler ile birlikte para kavramı anlamında hayatımıza girmiş kolaylıklardan söz etmek mümkündür. Örneğin aylık ödenen faturaların mobil uygulamalar ile elektronik fon transferi (EFT) yaparak

gerçekleştirilmesi gibi. Veya büyük miktarda nakitler taşımak yerine elimizdeki hesap kartları ile ödemeler gerçekleştirilmektedir.

2.2 Temel Para Bilgisi

Para kavramının net çizgiler ile tanımlanması doğru olmayacaktır. Çünkü para, durağan değildir, değişen bir kavram olma özelliğine sahiptir. Para toplumlara göre şekil alabilen, değişen bir araçtır. Günümüzde para kabul ettiğimiz bir nesne, yaşanacak teknolojik ilerlemeler ile birlikte zamanla aynı yeri tutmayabilir. Bu anlamda paranın, çizgileri keskin çizilmiş durağan, net bir tanımı olmadığı ortadadır bu yüzden yapılan tanımlar bugüne kadarki kullanımları için sınırlı kalacaktır (Mishkin, 2003).

Paranın özellikleri ise şunlardır;

- Standart olmalıdır
- Belirli bir ölçüde kabul görmelidir
- Bölünebilir olmalıdır

Akıllı telefonlar ve uygulamaları sayesinde birçok ödeme işlemini kolayca halledebildiğimiz şu zamanlarda, finans dünyası da teknoloji ile büyük bir gelişim göstermektedir. Elektronik ödeme sistemleri, nakit ödemelerin giderek yerini almaya başlamıştır. Her geçen gün elektronik ödeme sistemleri sürekli bir değişim ve gelişim içindedir. Bu sistem içindeki en büyük payı kredi kartı kaplamaktadır. Banka kartı gibi kartlı ödemeler ve havale, Elektronik fon transferi, döviz transferi gibi kartsız ödemeler devam etmekle birlikte en temel işlemler arasındadır (Bilir ve Çay, 2016).

Ödeme işlemlerimizde kartlı döneme geçiş II. Dünya Savaşı bitiminde ABD’de Frank X. McNamara tarafından geliştirilmiştir. Kartlı ödeme sistemi önceleri seçkin kullanıcılar ile restoranlar kullanmıştır. Ancak zamanla gelişme göstermiş olsa da tam olarak oturtulması uzun yıllar sürmüştür. Bu anlamda kartlı ödemelerin gelişimindeki en büyük pay, manyetik bant kullanılması nedeniyle masrafların fazlaca azalması üstelik güvenliğin yükseltilmesi olmuştur. Böylece sistem, 1970’lerde bitti denebilecekken gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasıyla birlikte tekrar atağa geçerek büyük bir patlama yaşamıştır. Yine 2. Dünya savaşının ardından hepimizin hayatını etkileyerek, paranın bundan sonrası evriminde teknoloji aracılığıyla etkin olan bir diğer araç ise bilgisayarlar olmuştur (www.bkm.com).

Hayatımızı devam ettirmek için yaptığımız her eylem para harcayarak gerçekleşmektedir. Yemek yapmak için çalıştırdığımız fırın ve açtığımız lamba bile bir miktar para harcatmak durumundadır. Bu noktada birey, temel para bilisine sahip olma zorunluluğu içerisinde. Herkes kişisel finans ve para yönetimi anlamında bir takım becerilere sahip olmalı ve bunları geliştirmeye çalışmalıdır (Turgut, 2006). Tıpkı bireyler gibi, küreselleşme ile birlikte ülkelerde kendilerini korumak ve finansal sisteminin düzenli bir şekilde işlemlerini sağlayarak paralarının değerini korumak durumundadır. Bu nedenle ihtiyaç duydukları fon miktarını sağlamak amacıyla Merkez Bankasını kurulmuştur. Merkez bankalarının temel hedefi ekonomik istikrarın sağlanması ve muhtemel ekonomik dalgalanmaların önüne geçilmesi şeklinde ifade edilebilir. Parayı basıp yönetme yetkisine sahip olan kuruluşlar merkez bankalarıdır. Bu noktada banknot çıkartabilen ilk kurum, Osmanlı Bankası olmuştur. Daha sonra cumhuriyetle birlikte, T.C Merkez Bankası kurulunca bu işlemlere devam etmiş ve enflasyonu, deflasyonu, işsizlik ve milli gelir gibi verileri yönetme yetkisine sahip olmuştur. Bu anlamda istikrarı sağlamak için merkez bankasının temel görevi paranın arzı ile talebini dengede tutmaktır. Sonuç olarak doğru bir şekilde işleyen bir finansal sistem, ekonominin bütünü etkilemektedir. Her ülke bağımsızlığını ekonomik bağımsızlıkla bütünleştirmek ister. Bu noktada İzmir İktisat Kongresi'nde değinilmiş dönemin Maliye Bakanı bir merkez bankası kurulması hakkında bir kanun taslağı sunmuştur. Tasarı, Türkiye Cumhuriyeti Büyük Millet Meclisinde 1930 tarihinde kabul edilerek Resmi Gazete 'de yayınlanmıştır. Merkez bankasının temel amacı, ülkenin ekonomik refahı ve kalkınmayı desteklemektir. Türk parasının istikrarını korumaya çalışmaktadır. 2001 senesinde ortaya çıkan kriz sonrası ekonomi döneminde bir değişim ve dönüşüm süreci başlamıştır. Bu zaman diliminde ise Merkez Bankası Kanununda değişiklikler yapılmış ve uygulanacak para politikasının ve kullanılacak araçların kurumun kendisinin belirleyeceği hükmüne varılmıştır. Dolayısıyla banka araç bağımsızlığına kavuşmuştur (www.tcmb.org.tr). Para politikalarının belirlenmesi ve karar almanın kurumsallaşması amacıyla para politikası kurulu oluşturulmuştur. Türk parasının değerini korumak ve yükseltmek ve yüksek rakamlı paranın sebep olduğu sıkıntıları ortadan kaldırmak amacıyla 2005 senesinden itibaren Türk lirasından altı sıfır atılmıştır (Uslu vd., 2013).

Parayla ilgili bilinmesi gereken temel özelliklerin başında, paranın zaman değeri gelmektedir. Yatırım veya birikim yaparken hanehalkının dikkat etmesi gereken

şeylerden biri de miktarı ne olursa olsun yaptığı yatırımın süresidir. Paranın zaman değerini kavramak gerekmektedir. Kişilerin kendine koyduğu en büyük engellerden biri kazancı, tasarrufu ve yatırımı ertelemektir. Çünkü geleceği planlayanlar için düzenli şekilde birikim yapmak gerekmektedir. Para harcama alışkanlıkları insanların para yönetme becerilerini doğrudan etkilemektedir (Turgut, 2006).

2.3 Paranın Yönetimi

Hayatımızı devam ettirmek için yaptığımız her eylem para harcıyarak gerçekleşmektedir. Yemek yapmak için çalıştırdığımız fırın veya yaktığımız lamba bile bir miktar para harcatmak durumundadır. Bu nedenle parayı ihtiyaçlarımız doğrultusunda mantıklı bir şekilde yönetmek gerekmektedir, aksi takdirde beklenmeyen bir durumla karşıldığında zor durumda kalınacaktır. Küçük yaşlardan itibaren hayatımızı kazanmak adına meslekler ve birtakım beceriler öğretilmektedir ancak kazanılan paranın nasıl yönetileceği, ne yapılacağı gibi hayatımızın temelinde yer alan bir konu öğretilmemektedir (Turgut, 2006). Oysa kişisel finans ve para yönetimi bireysel olmaktan çıkıp ülke refahının artırılmasına katkı sağlayacaktır. Dolayısıyla lüzumsuz harcama yapılmamalıdır ve belirli masraflardan kalanı mantıklı bir yöntemle biriktirmek gerekmektedir. Bireyler, şimdi ve geleceği düşünerek, kademeli zamanlar için ayrı planlar hazırlamalıdır. Hangi sıklıkta ve hangi zamanda birikim yapılacağıyla ilgili kişiler kendileri için uygun olan seçeneği düşünmelidirler. Bu noktada paranın değeri sahip olmakta değil, yönetebilmektedir. Nakit para nasıl kullanılır, tasarruf nasıl yapılır, tüketici kredisi ve ya kredi kartları ne zaman ve nasıl kullanılır, emeklilik planları yapılırken nelere dikkat edilmelidir gibi soruların cevabı finansal bilginizle bağlantılı olarak parayı nasıl yönettiğinizle alakalıdır.

Para bilgiyle ilişkilidir ve bilgi güçtür. Birçok insan tasarruflarını yatırıma dönüştürme noktasında hata yapabilmektedir. Ekonomideki değişimleri izleyerek mantıklı hareket etmek gerekmektedir. Bu anlamda finansal planlamanın kısa orta ve uzun vadede yapılması ve yeterli finansal bilgiye sahip olunması ile birlikte istenilen ekonomik hedeflere ulaşabilmek mümkün olacaktır. Adam Smith'e göre canlılar içinde insanları ayırtıran özellikleri parayı yönetme becerisi gösterebilmeleridir (Turgut 2006, s.27).

Finansal okuryazarlık seviyesi yüksek olan kişiler parayı daha iyi bir şekilde yönetebilmek ve portföy kararlarında doğru seçimler yapabilmek adına mikro anlamda bir çok konuda olumlu etkiler görebilmektedirler (OECD 2014, s.130). Para yönetiminde

insanlar giderek çaba göstermektedirler. Çünkü kendi tutum ve davranışlarından sorumlu olduklarını bilmektedirler. Birey kaynaklarını ancak iyi yöneterek verimli bir şekilde kullanabilir. Hanehalkı artık yalnızca ne kadar tasarruf ettiğinin değil aynı zamanda emekliliğinde ne kadar kaynağa sahip olacağını da düşünmektedir.

Finansal okuryazarlık ve para yönetme becerilerini yükseltecek finansal eğitimler ile piyasalar da olumlu etkilenebilir. Diğer taraftan yapılan bazı araştırmalarda katılımcılar, para yönetimi becerilerini geliştirecek olan bu eğitimlerin topluca değil bireysel olmasını istemiştir. (Lusardi ve Mitchell, 2007, s.43).

Parasını yönetme gücüne sahip bireylerin en büyük özelliği tasarruf yapabilmeleridir. Tasarruf, sistemli bir şekilde yapıldığında gelişebilmektedir. Bu anlamda ekonomik özgürlüğün temeli bütçedir. Bütçesini doğru yönetebilen insan finansal hedeflerine ulaşabilecektir. Bütçe bu anlamda hedeflere ulaşabilmekteki yol haritası konumundadır. Tasarruf ve yatırım yapmayı kolaylaştıracaktır. Çoğu insan yaşamı boyunca; bir ev satın alma arzusu, tasarruf yapma isteği, emeklilik planları ve çocuklarının eğitimleri gibi birçok finansal hedef belirler. Bu hedeflerin gerçekleşmesi ise bunları elde etme gücünü oluşturacak olan paranın varlığına ve paranın etkin bir şekilde yönetilmesine bağlıdır. Bu bağlamda para yönetimi; nakit ya da nakit yerine kullanılabilir olan; mübadele aracı olarak kullanılabilen her türlü finansal aracın etkin ve verimli bir şekilde yönetebilme becerisidir. Etkin bir para yönetiminden bahsedebilmek için yeterli düzeyde finansal bilgi ve bilgiyi kullanabilme becerisi şarttır. Bu da para yönetiminin finansal okuryazarlık kavramı ve bütçeleme kavramıyla yakından ilişkili olduğunu ortaya çıkarmaktadır (Aydın, 2018).

Finansal okuryazarlıktan bahsedilirken paradan ve parayı yönetmenin bir beceri olduğu vurgulanmaktadır. Elimizdeki para kaynağını doğru kullanmanın en temel finansal okuryazar birey olma şartı olduğunu anlamak gerekmektedir. İnsanların belirli harcamalarını ve taksitlerini nasıl ödeyeceği, birtakım borçlarını nasıl kapatacağı, temel ihtiyaç giderlerini düşükten sonra ellerinde kalan kaynağı nasıl değerlendireceği gibi düşünülen hemen her konu temelde para yönetimi olarak adlandırılmaktadır. Finansal durumunu güçlendirmek isteyen bireylerin paralarını doğru bir yol çizerek yönetmesi gerekecektir. Bu nedenle para yönetme becerisi geliştirmede, kişisel finans planı, uzun dönemli bütçeleme alışkanlığı temeldir. (Öztürk ve Demir, 2015).

Hakan Turgut'a göre kişisel para yönetiminde yapılması gerekenler şöyledir;

- Emekliliğe uzun yıllar var diyerek ertelenmemelidir, bugünden başlanmalıdır
- Gerçekçi hedef koyarak, kişisel mali durum üzerine düşünülmalıdır
- Beklenmedik durumlar için daima birikim ayrılmalıdır
- Finansal durumu, zam, vergi, enflasyon ve giderlere göre değişiklik gösterebileceğinden dolayı, belirli zaman aralıklarıyla güncelleyerek tekrar yapılmalıdır
- Ödenecek vergiler hesap edilerek yatırım planlanmalıdır
- Herhangi bir finansal enstrümanın bütün sorunların çözmeyeceğini bilerek, her bir aracın farklı bir amaca yönelik hazırlandığı bilinmelidir
- Yeterli finansal bilgiye sahip olmadan, kulaktan dolma bilgilerle para riske atılmamalıdır (Turgut, 2006).

Temelde para yönetimi becerisine sahip olmak için günlük hayatta karşımıza çıkabilecek, kullandığımız ürün ve kavramlara dair yeterli bilgiye sahip olmak gerekmektedir. Bilinçli ve farkındalığı yüksek tüketiciler haline gelmek de bu çabaya katkı sağlayacaktır. Herhangi bir alışverişte ürünün maliyeti ve özellikleri karar verilirken göz önünde bulundurulmalıdır. Parayı harcarken düşünülmesi ve herhangi bir şeyin ne kadar ihtiyaç dâhilinde olup olmadığı sorgulanması eldeki para kaynağını doğru harcanmasına yol açacaktır. Yaş ve gelir düzeyi fark etmeksizin hemen herkesin parasını doğru yönetmeyi öğrenmesi gerekmektedir. Hanehalkının özellikle ev, kira, fatura, çocukların masrafları gibi giderleri düşünerek mali durum analizi yapması gerekmektedir.

İnternet kullanımı ile birlikte hemen her şekilde bilgiye ulaşılabilir hale gelmiştir, ancak bu bilgi fazlalığı ise hanehalkının kafasını karıştırmaktadır. İnsanlar paralarını ne yapmaları gerektiğine karar verirken tereddüt içerisine girmektedirler. Özellikle yapılan çalışmalarda Türkiye'de finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Eşten dosttan öğrenilen yanlış bilgiler yanlış seçimlere sürüklemektedir. Dolayısıyla insanlar dolar ne kadar yükselecek, tahvil mi bono mu, paramı nerede değerlendirmeliyim gibi sorular içinde boğuşmaktadır. Hangi yatırımı tercih etmesi gerektiği, hangisinin kişisel durumuna daha uygun olduğu tamamen gerekli bilgiye sahip olmak gerektiğinin göstergesidir. Yanlış seçimler, hanehalkını olumsuz etkilediği gibi bankalardaki borçlu sayılarının artması ülke ekonomisini olumsuz etkileyecektir. Temel

dinamikleri bilmek ve öğrenmek gerekmektedir. Bu konuda bir takım finansal bilgileri anlaşılması adına SPK, TCMB, BDDK, MEB gibi kurumlar bir takım içerikler ve raporlar hazırlayıp sunmaktadırlar (Uslu vd., 2013).

Hanehalkı, ekonomik durum analizi yapıp, düşünülmüş bir bütçe planlamalıdır. Paranın idare edilmesi noktasında yeterli bilgiye sahip olmalıdır. Diğer aile fertlerini de göz önünde bulundurarak hareket etmesi, refahlarına olumlu etki edecektir. Ekonomik anlamda bir başarı göstermek için ihtiyaçlar dâhilinde gelir durumu ile uyumlu olarak yapılmış finansal planlama şarttır. Bu noktada finansal amaçların düşünülüp, uygulanması için gerekenler yapılmalıdır (Şarlak, 2012).

Giderek küreselleşen, gelişen sistem içerisinde ekonomik anlamda başarılı sayılabilmek için belli başlı finansal kavramlara dair bilgiye sahip olmak yeterli değildir. Bu bilgiler birtakım beceri ve yeteneklerle birleşmelidir, para yönetme becerisinin temeli de budur. Bu yeteneği geliştirebilmek için kişilere gerekli finansal eğitim desteği sağlanmalıdır. Çünkü finasta sahip olunan bilginin doğru zamanda doğru araçla kullanılması ile başarı sağlanabilir. Bu nedenle içinde bulunulan sistemin işleyişi kavranmalıdır (Karyağdı, 2018).

Bir mal veya hizmeti satın alırken, temel ihtiyaçları göz önün bulundurulurken alan, kalitesine, güvenliğine, sağlık için dikkat edilmesi gereken özelliklerine, fiyatına bakan ve tüketici olarak haklarını bilen, araştırma yaparak hareket eden bireyleri bilinçli tüketici olarak adlandırabilmekteyiz. Bilinçli tüketici haline geldikçe, para harcama alışkanlıklarında gözle görülür değişimler yaşanacaktır. Özetle, para yönetimi bilgisine sahip olmak, bilinçli tüketici olmanın bir sonucudur. Geleceğe yatırım yapmak günümüzün en çok değer verilen konuların içerisinde yer almaktadır. Mantıklı bir yaklaşım olarak, yatırım yapmak için her şeyden önce bilinçli tüketici olunmalı ve bireysel para yönetimi noktasında çaba gösterilmelidir. Birikim yapabilmek, parayı yönetme becerisiyle ilgilidir. Bu noktada birikim yapmak, bilinçli tüketici olmak ve parayı doğru yönetmek birbirini bütünleyen konular haline gelmiştir (www.fo-der.org).

Bireyin, parasını nasıl yönetebileceği ile ilgili üzerinde durulması gereken temel konu, “Bütçe” olmalıdır. Para harcama alışkanlıklarının değiştirilmesinde bütçe etkili olmaktadır. Buda alınan finansal kararlarda değişikliğe gidilmesini sağlamaktadır. Doğru bir şekilde

alınan finansal kararlar hem düzeyde bireyin hem hane halkının, makro anlamda da toplumun refahını yükseltmektedir (Bakış, 2016).

Hanehalkı, tüketim yapabilmek için elindeki kaynağın yalnız bir bölümü ve ya tamamını harcayabileceği gibi gelirinden fazlasını da kullanabilir. Gelirinden fazla harcama durumu olan, borçlanma ise uzun süre sürdürülmemelidir. Çünkü hanehalkı borç stokundaki artış aslında genel olarak ekonomide toplam tüketim hacmini artırmaktadır, fakat bu ekonomide büyüme oranına olumlu yansıyor gibi görünse bile bir süre sonra Fisher'in borç-deflasyon ilişkisi devreye girerek, borçlanma oranını hızla artıracaktır. Ve sonuçta büyüme oranı aynı şekilde yükseliş yapmayacaktır. Türkiye'de son dönemde bu iki değişken takip edildiğinde borç-deflasyon ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak hanehalkının borçluluk oranında oluşan yükselişlerin ardından oluşan durgunluklar ciddi derecede ve uzun vadede olmaktadır (IMF, 2012).

Para yönetimini, teknolojinin paraya olan etkisi açısından değerlendirdiğimizde yaşanan son gelişmelere bakmak yeterli olmaktadır. İlerleyen teknoloji ile her geçen gün farklı bir yenilik katılıyor hayatımıza üstelik bunların birçoğu temel işlerimizi etkileyen şeyleri içermektedir. Kişisel bilgisayarlar, internet ağları, akıllı telefonlar parayı yönetme biçimimizi etkilemektedir. Bulduğumuz çağda telefonlar ve akıllı uygulamaları günlük finansal işlemlerimizin yürütmesinde başrolde yer almaktadır (Birch, D. 2017 s.96). Yapılan araştırmalara göre, akıllı telefonlarımızın eksikliğini hissetmemiz ile cüzdanların eksikliğini hissetmemiz arasında epey fark var. Telefonlar internete bağlanıp, uygulamalar aracılığıyla bankacılık işlemlerini halledebildiğinden beri bankalarla olan ilişkimiz epey değişmiştir. Çin'in FinTech, Ant Financial'ın EMEA başkanı olan Li Wang, 2018 senesindeki bir söyleşisinde, uygulama kullanıcılarının yedi yirmi dört cüzdan ihtiyacı duymadan yalnızca telefonları aracılığıyla yaşamalarını aynen sürdürdüğünden bahsetmiştir. Çin'deki kullanıcılar Alipay, WeChat Pay gibi mobil araçlarla ödemelerini yapmak için yalnızca QR kod okutmak zahmetinde bulunuyorlar (Usta, A. 2018 s.17). Üstelik QR kodlu fatura dönemi 1 Haziran 2019'da 30791 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 507 sayılı vergi tebliğiyle birlikte Türkiye'de başlamaktadır. Artık kart bilgilerine ihtiyaç duymadan oldukça kısa zamanda ödeme işlemleri ve tahsilatlar yapılabilecektir. Daha az zamanda ve daha güvenli bir şekilde gerçekleşecektir (www.resmigazete.gov.tr).

QR kod okutarak fatura ödeme yöntemi sayesinde artık, elektrik su ve ya doğalgaz faturalarımızı akıllı telefonlarımıza tutup ödemek mümkün olacaktır. Ve ya her hangi bir ürün satın aldığımızda hatta market reyonunda kasaya bile gitmeye gerek duymadan faturayı yine telefona tutarak QR Kodu okutmak yeterli olacaktır. (Usta, 2018). Teknolojinin tüm bu nimetleri sayesinde günümüz de para yönetimine ayırdığımız zaman epey azalmış ve güvenilirlik açısından değer kazanmıştır. Hanehalkının işte bu teknolojik gelişmelere tam olarak adapte olamayışı ve belirli kavramlar ile ödeme araçları hakkında yeterince bilgi sahibi olmamaları nedeniyle para yönetimi konusunda sıkıntılar yaşayabilmektedirler. Özellikle bazı demografik gruplar arası farklılıklar bu açıdan olmaktadır. Gençler internet ile daha kolay uyum sağlayabildiklerinden yenilikleri takip edebilmektedir. Yaşlılar özellikle dolandırıcıların bu anlamda hedefi haline gelmektedir. Bu anlamda yapılması gereken devletin ve kurumların gerekli finansal eğitimler sayesinde hanehalkını bilinçlendirmesidir.

Hanehalkının para idaresi için yol haritası çizmesi ve finansal plan yapması gelecekle ilgili endişelerin giderilmesi açısından son derece önemlidir. Bu sebeple, her bireyin özelliklerine göre hazırlanan emeklilik planı, sigortası, belirli bir birikimi oluşturmak gerekmektedir. Mitra'ya göre; risk yönetimi planı, yatırım ile ilgili en uygun seçim, emeklilik planı, bütçe hazırlanması ve yol haritası çizilerek baştan yapılan finansal plan hayat boyunca katkı sağlamaktadır (Shockey 2002, s.61). Hanehalkı borçları genelde iki tür krediden oluşmaktadır. Mortgage harici tüketici kredisi ve mortgage kredisi şeklindedir. Bunun sebebi ise düşük faiz oranı, yükselen emlak fiyatları, mortgage piyasada devletin kontrolü çekmesi (Hamilton 2003, s.271). Bazı toplulukların borçlanma oranları daha fazladır. Bu durum genelde yanlış kart kullanımından, dar gelirli genç bireylerden daha önce borçlanma geçmişi olan kişiler ile şuanda da finansal problemler içinde boğuşan insanlardan meydana gelmektedir.

Para ile ilgili temel kavramlar bilinmesi, değerlendirilmesi, hanehalkının finans sistemindeki hizmetlerin karşılığında ödeyebilecekleri tutarı geçecek şekilde bir zorluğun içinde kalması ve ya birikim yapamaması durumunda zarar meydana gelecektir. Özellikle parayı yönetmede beceri sahibi olamayan, gelirinden çok gideri olan ailelerin acil bir durum karşısında savunmasız olmaları kaçınılmaz olacaktır. Bu durumda bireylere planlama anlamında, devlete sosyal devlet anlamında görevler düşmektedir.

Hanehalkının parasının idaresini yapabilmesi için her şeyden önce finansal farkındalığı yüksek, bilinçli bireyler olmaları gerekmektedir. FODER kurucu başkanı olan Özlem Denizmen'nin söylediği gibi; “para yönetimini sağlayan birey hayatının yönetimini sağlayacaktır”. Para yönetimi becerisi bu anlamda gerek bireysel gerek toplumun bütününe refahta bir yükseliş olarak yansıyacaktır.



BÖLÜM 3: HANEHALKININ FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİ VE PARA YÖNETME BECERİSİ: ZONGULDAK İLİ ÇALIŞMASI

3.1 Araştırmanın Amacı, Kapsamı, Kısıtları

3.1.1 Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı örneklem kitlenin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi ve para yönetiminde ki bilgi ve becerisini belirlemeye çalışmaktır. Bireylerin gelir, birikim, harcama ve borç gibi kavramlar üzerinden para yönetme becerisinin ölçülmesi amaçlanmaktadır. Finansal okuryazarlık bireylerin finans konularında doğru adımlar atmasını sağlamak adına üzerinde durulması gereken, toplumun hemen her kesimini ilgilendiren bir konu olmuştur. Tüketim devam ettikçe para harcanmaya devam edecektir. Bu anlamda hanehalkının bütçesini doğru yönetebilmesi toplumunda yararına olacaktır. Çalışmada finansal okuryazarlık kavramı çerçevesinde detaylı bilgi verilecek ve yapılan anket ile hanehalkının finansal okuryazarlık ve para yönetme becerisinin ölçülecektir. Zonguldak ili hanehalkının, para harcama tutum ve davranışı üzerinden para yönetme becerileri ortaya konmaya çalışılacaktır. Finansal okuryazarlık ve para yönetimi kavramlarının demografik özellikler ile olan ilişkisi incelenerek finansal okuryazarlık ile para yönetimi arasında etki olup olmadığını sorgulanacaktır. Bu noktada da konuyla ilgilenele farklı bir bakış açısı kazandırmak hedeflenmektedir.

3.1.2 Araştırmanın Kapsamı

Finansal okuryazarlık, kişilerin gelirlerini ve giderlerini dengeleyerek kaynaklarını verimli yönetebilme becerisidir. Hanehalkının finansal bilgi ve becerilere sahip olması, hayatları boyunca ekonomik anlamda doğru adımlar atmaları, aile bütçelerini doğru yönetebilmeleri anlamına gelmektedir. Bu bilince sahip olan, bu finansal bilgileri kullanabilen bireyler refah bir hayat yaşayabilir. Ve ancak refah bireyler, refah bir toplum oluşturur. Bu amaçla hanehalkına uygulanacak anket çalışması ile finansal okuryazarlık düzeyi ölçülecektir. Ankete katılan kişilerin verilerinden faydalanılarak finansal okuryazarlık bilinci hakkında bir görüş ortaya çıkarılacaktır. Evren Zonguldak ili olduğundan dolayı, Zonguldak ili hanehalkını kapsamaktadır.

3.1.3 Araştırmanın Kısıtları

Anket çalışması Zonguldak ili hanehalkına uygulanmıştır. Bu anlamda çalışmanın sınırlılıkları açısından, çalışma kapsamında yer alan anketten elde edilen sonuçlar sadece Zonguldak ilinde yaşayan hanehalkı için genellenebilir.

3.2 Araştırmanın Metodolojisi

Finansal okuryazarlığın düşük olması yalnızca bireyler için değil finansal sistem hatta ülke ekonomisi içinde önemli bir sorundur. Çünkü finansal bilince sahip birey, finansal okuryazarlığı yüksek, refah toplum demektir. Bu anlamda Zonguldak ili için finansal okuryazarlık düzeyi ölçülmek istenmiştir. Daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinde Zonguldak ili hanehalkının finansal okuryazarlık ve para yönetme becerisini ölçen bir çalışma yapılmadığı görülmüştür.

Araştırmada elde edilen verilerin toplanması için üç bölümden oluşan anket formu kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan anket formunun ilk bölümünde hanehalkının finansal okuryazarlık düzeyini belirlemek amacıyla 10 maddeden oluşan beşli likert finansal okuryazarlık ölçeği sunulmuştur. Anketin ikinci bölümünde hanehalkının para yönetme becerisini ölçmek adına 10 maddeden oluşan beşli likert para yönetimi becerisi ölçeği sorulmuştur. Anketin üçüncü bölümünde ise katılımcıların demografik özelliklerinin belirlenmesi için 6 adet soru formu, sunulmuştur. Veri toplama bölümlerine ait detaylı bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Çalışmada ilk olarak finansal okuryazarlık ile ilgili bilgi verilmiş, para yönetme, para yönetme becerisi detaylı olarak incelenmiştir. Çalışmanın uygulama kısmında ise Zonguldak hanehalkına anket uygulanmış ve konuya olan bakış açıları incelenmiştir. Araştırmada kaynak olarak yapılacak anket sonuçları kullanılmıştır. Veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir. Yapılacak tez çalışması ile bu alandaki mevcut bilgi birikimine katkı sağlanmak istenmektedir. Ayrıca literatür taraması yapıldığında Zonguldak ili hanehalkının finansal okuryazarlığını ölçen bir çalışmanın yapılmadığı görülmüştür.

3.3 Araştırmanın Evreni ve Örnekleme Süreci

Araştırmanın hedef kitesini Zonguldak ilinde yaşamakta olan hanehalkı oluşturmaktadır. Zonguldak ili hane halkına yapılan anket çalışması ile finansal okuryazarlık düzeyleri ile para yönetme becerilerinin ölçülmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın örnekleme basit tesadüfi örnekleme yöntemi seçilerek oluşturulmuştur. Basit tesadüfi örnekleme şekli evrende yer alan her bir elemanın eşit ve bağımsız seçilme olasılığı olduğu, birinin seçilmesi durumunun bir diğerinin seçilmesi durumuna engel teşkil etmediği bir örnekleme şeklidir (Coşkun, 2017).

3.4 Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada veri toplama yöntemlerinden nicel araştırma yönteminin bir tekniği olan anketten yararlanılmıştır. Çalışmanın evreni Zonguldak ilinde ikamet etmekte olan hanehalkıdır. Basit tesadüfi örnekleme kullanılmıştır. Bu bağlamda Zonguldak ilinde ikamet eden ve tesadüfi bir şekilde seçilecek hane halkına yüz yüze anket yöntemi uygulanarak finansal okuryazarlık düzeyleri ölçülmeye çalışılmıştır.

Araştırma amacıyla oluşturulan anket formu üç bölüm şeklinde hazırlanmıştır. Formun ilk bölümde finansal okuryazarlık düzeyini ölçmeyi amaçlayan Beş Faktör Kişilik Ölçeği yer alır, ikinci bölümde hanehalkının para yönetme becerisine yönelik hazırlanan Beş Faktör Kişilik Ölçeği vardır. Üçüncü ve son bölümde ise katılımcılara ait demografik bilgiler yer almaktadır. Soruların içeriğini finansal bilgiyi, enflasyon, para harcarken düşünülüp düşünülmediği, gelir ve gider dengesinin sağlanabilmesi, günlük hayatta karşılaşılabileceği bir takım işlemlerden haberdar olup olmadığı ve para yönetimi gibi konular oluşturmaktadır. Amaç, finansal okuryazarlık ve para yönetme becerisinin ölçülmesidir. Anketteki soruların hazırlanması noktasında literatür taraması yapılarak önceki kaynaklar incelenmiş ve daha evvel bu alanda yapılmış çalışmalardan faydalanılmıştır (Barmaki 2015; Çolak 2017; Sarıgül 2015).

Finansal okuryazarlık düzeyini ölçmeyi amaçlayan soruların içeriğini, emeklilik yaşı, kullanılan kredi kartının faiz oranı, asgari ödeme tutarı günlük hayatta bireylerin karşılaşmak zorunda oldukları temel bilgilerden oluşmaktadır. Bu sorular, Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine yönelik hazırlanmış olan Nahid Barmaki'nin 2015'deki doktora tezi, 2017 yılında Mühendislerin finansal okuryazarlık ve para yönetimi becerileri Bandırma İlçesi örneği olan yüksek lisans tezi olan Hilmi Çolak'ın yararlanılmıştır. Para yönetme becerisi ölçeğinde ise, kişilerin parasının takibini yapıp yapmadığı, faturalarını zamanında ödeyip ödemediği gibi sorularla parayı nasıl yönettiğinin ölçülmesi amaçlanmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 25.0 ile analiz edilmiştir. Araştırmacı tarafından geliştirilen finansal okuryazarlık ve para yönetme berecisi leklerinin ilk olarak geçerlilik güvenirlik analizleri yapılmıştır. Araştırmaya katılanların demografik özelliklerine ait dağılımları belirlemek için frekans ve yüzde analizinin yanı sıra ölçeklere ait düzeylerin belirlenmesi için betimsel analizlerden ortalama ve standart sapma kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan ölçeklere ait geçerlilik güvenirlik analizlerinde önce madde analizi, ardından madde toplam korelasyon analizi yapılmış olup daha sonra ölçeklerin geçerliliklerinin belirlenmesi için açıklayıcı (AFA) faktör analizleri yapılmıştır. Elde edilen ölçeklerin güvenirlik düzeylerini belirlemek için Cronbach's Alpha iç tutarlılık analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin dağılımlarını belirlemek için normal dağılım analizlerinden Kolmogorov-Smirnov analizi yapılarak verilerin basıklık, arpıklık değerleri ile ortalama-medyan değerlerin yakınlığı incelenmiş verilerin dağılımının normal dağılımdan geldiği belirlenmiştir. Verilerin dağılımının normal olması sonucu hipotezlere ilişkin analizlerin test edilmesinde ikili gruplar için bağımsız örneklem t-testi, ikiden fazla gruplar için ise tek yönlü anova analizi uygulanmıştır. Anova analizi sonucu anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığının belirlenmesi için post-hoc testlerinden Scheffe analizi yapılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesi için dağılım normallik gösterdiğinden pearson korelasyon analizi yapılmıştır.

3.4.1 Hanehalkı Finansal Okur Yazarlık leği

Veri toplama aracı olan anket formunun birinci bölümünde ki finansal okuryazarlık eviyesini ölçmeyi hedefleyen 10 maddelik beşli likert (1= Kesinlikle Katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum) leği sorulmuştur. Ölçeğe ait geçerlilik güvenirlik analizi sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 2
Finansal Okur Yazarlık Ölçeği Maddelerine İlişkin İstatistikler

Madde No	Madde Silme Ölçek Ortalaması	Madde Silme Ölçek Varyansı	Madde Toplam Korelasyonu	Madde Silme Güvenirlik Katsayısı
Madde 1	21,208	20,044	0,220	0,672
Madde 2	21,579	19,450	0,430	0,622
Madde 3	21,443	22,724	0,023	0,704
Madde 4	21,604	19,906	0,336	0,641
Madde 5	22,197	19,934	0,408	0,628
Madde 6	22,079	20,002	0,414	0,627
Madde 7	21,773	20,280	0,369	0,635
Madde 8	22,273	20,309	0,386	0,633
Madde 9	21,937	19,467	0,460	0,618
Madde 10	21,506	20,212	0,357	0,637
Cronbach's Alpha= 0,666				

Tablo 2 incelendiğinde, finansal okuryazarlık ölçeğinde, 30'un altında bulunan 1 ve 3 nolu maddenin ölçme gücünün zayıf olması ya da yeterince güçlü olmaması ve ölçülmesi beklenen yapıya ait düzeyin saptanmasında yeterince katkı sağlamayacakları (Yaşar, 2014) için ölçekten çıkarılmasının uygun olacağına karar verilmiştir. Ölçekten madde çıkarımı yapıldıktan sonraki güvenirlilik analizi sonuçları Tablo 3'deki gibidir.

Tablo 3
Finansal Okur Yazarlık Ölçeği Maddelerine İlişkin Yeni İstatistikler

Madde No	Madde Silme Ölçek Ortalaması	Madde Silme Ölçek Varyansı	Madde Toplam Korelasyonu	Madde Silme Güvenirlik Katsayısı
Madde 2	15,874	15,699	0,305	0,722
Madde 4	15,899	14,825	0,389	0,705
Madde 5	16,492	15,094	0,435	0,695
Madde 6	16,374	14,942	0,476	0,687
Madde 7	16,068	15,445	0,388	0,704
Madde 8	16,568	15,101	0,466	0,689
Madde 9	16,232	14,420	0,530	0,675
Madde 10	15,801	15,415	0,370	0,708
Cronbach's Alpha= 0,726				

Tablo 3 incelendiğinde 10 maddeden 8 maddeye düşen ölçekte madde çıkarımı yapıldıktan sonra ölçeğin geri kalan maddeleri içerisindeki madde ilişki düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin iç tutarlılığını belirlemek için Cronbach's Alpha analizi kullanılmış olup madde çıkarımı sonrası ölçeğin güvenirlilik seviyesinin 0,666'dan 0,726'ya yükselerek iç tutarlılık düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Değişkenlerin toplam ölçekle arasındaki ilişki incelenmiş olup bu bağlamda $r > ,30$ düzeyindeki ilişkiler veri setinin faktör analizine uygunluğuna işaret etmektedir. Madde toplam korelasyonlarına ait analiz sonuçları tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4
Finansal Okur Yazarlık Ölçeğinin Madde Ve Toplam Ölçek Korelasyonu
Değerleri

Madde No	r	p
Madde 2	0,501	0,000**
Madde 4	0,581	0,000**
Madde 5	0,596	0,000**
Madde 6	0,626	0,000**
Madde 7	0,556	0,000**
Madde 8	0,614	0,000**
Madde 9	0,674	0,000**
Madde 10	0,547	0,000**
**p<0.01		

Tablo 4 incelendiğinde, geriye kalan ölçek maddeleri ile toplam ölçek arasındaki ilişkinin tamamının söz konusu ölçütü karşıladığı görülmektedir. Tablo 4'e göre maddelerle toplam ölçek arasındaki ilişkiler 0,501- 0,674 arasında değiştiği ve ilişkilerin tüm maddeler için $p<0.01$ düzeyinde anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Faktör analizinin ön şartları olan, Bartlett Küresellik Testi sonucuna göre değişkenler arasında yeterli ilişki bulunmuştur ($p<0,01$, $p=0,000$) KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değerinin kabul edilebilir alt değer olan 0,60'ın üzerinde olması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2009). KMO değeri örneklem sayısının faktör analizi için yeterliliğini ölçtüğünden katılımcı sayısının faktör analizi yapmaya yeterli olduğu belirlenmiştir. (KMO=0,765).

Faktör analizi ve güvenilirlik analizine ilişkin sonuçlar tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5
Finansal Okuryazarlık Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi Sonuçları

Faktörler	Madde No	Faktör Ağırlıkları	Faktör Açıklayıcıları	Faktör Güvenirlikleri
FAKTÖR 1	En yüksek faiz oranına sahip olan kredi türü tüketici(ihtiyaç) kredisidir	0,435	34,933	0,726
	Kredi kartımın aylık faiz oranını biliyorum	0,549		
	ATM kartına sahip olmak için banka hesabının olması gerekir	0,626		
	Enflasyon, hayat pahalılaşmasıdır	0,650		
	Banka hesabının getiri sağlaması için vadeli hesap olması gerekir	0,548		
	Asgari ödeme tutarının ne olduğunu biliyorum	0,656		
	Kredi kartı borcumuzu geciktirdiğimizde kredi notumuzun düşmesine neden oluruz	0,700		
	BES ödemeleri 10 yıllık prim ödenmesi ve 56 yaşın doldurulması koşuluyla gerçekleşir	0,518		
Toplam		34,933	0,726	
Kaiser-Meyer-Olkin Ölçek Geçerliliği			0,765	
Bartlett Küresellik Testi Ki kare:			500,540	
sd:			28	
p:			0,000	

Açıklayıcı Faktör Analizin’de faktör çıkarımı için Temel Bileşenler Analizi kullanılmış, faktörlerin nasıl döndürüleceğinin belirlenmesi için de dikey döndürme yöntemlerinden olan varimax dik döndürme yöntemi tercih edilmiş olmasına rağmen faktör analizi sonucunda 8 maddelik finansal okuryazarlık ölçeğinin gözlenebilir değeri 1’den büyük 1 faktör altında toplanmış birinci faktör toplam varyansın %34,933’ünü açıkladığı belirlenmiştir. Faktörlere ait maddeler incelendiğinde ölçek tek faktörlü yapıda toplandığı için faktöre ölçeğin kendi adı olan “Finansal Okur Yazarlık” adı verilmiştir.

3.4.2. Para Yönetme Becerisi Ölçeği

Veri toplama aracı olan anket formunun ikinci bölümünde para yönetme becerisini ölçmeyi amaçlayan 10 maddelik beşli likert (1= Kesinlikle Katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum) ölçeği sorulmuştur. Ölçeğe ait geçerlilik güvenirlik analizi sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 6
Para Yönetme Becerisi Ölçeği Maddelerine İlişkin İstatistikler

Madde No	Madde Silme Ölçek Ortalaması	Madde Silme Ölçek Varyansı	Madde Toplam Korelasyonu	Madde Silme Güvenirlik Katsayısı
Madde 1	22,322	19,348	0,368	0,546
Madde 2	22,743	19,682	0,436	0,536
Madde 3	22,740	19,672	0,430	0,537
Madde 4	22,495	19,352	0,411	0,537
Madde 5	22,697	20,075	0,366	0,551
Madde 6	21,642	22,099	0,015	0,646
Madde 7	21,538	20,512	0,157	0,606
Madde 8	21,861	21,287	0,154	0,599
Madde 9	22,003	20,047	0,323	0,558
Madde 10	22,648	20,859	0,247	0,576
Cronbach’s Alpha= 0,596				

Tablo 6 incelendiğinde, para yönetme becerisi ölçeğinde, 30’un altında bulunan 6, 7, 8 ve 10 nolu maddelerin ölçme gücünün zayıf olması ya da yeterince güçlü olmaması, ölçekle

ölçülmesi beklenen yapıya ait düzeyin saptanmasında yeterince katkı sağlamayacakları (Yaşar, 2014) için ölçekten çıkarılmasının uygun olacağına karar verilmiştir. Ölçekten madde çıkarımı yapıldıktan sonraki güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 3’deki gibidir.

Tablo 7
Para Yönetme Becerisi Ölçeği Maddelerine İlişkin Yeni İstatistikler

Madde No	Madde Silme Ölçek Ortalaması	Madde Silme Ölçek Varyansı	Madde Toplam Korelasyonu	Madde Silme Güvenirlik Katsayısı
Madde 1	11,038	10,727	0,438	0,723
Madde 2	11,459	10,496	0,626	0,671
Madde 3	11,456	10,693	0,577	0,684
Madde 4	11,210	10,687	0,499	0,704
Madde 5	11,413	10,966	0,510	0,701
Madde 9	10,719	11,951	0,387	0,763
Cronbach’s Alpha= 0,745				

Tablo 7 incelendiğinde 10 maddeden 6 maddeye düşen ölçekte madde çıkarımı yapıldıktan sonra ölçeğin geri kalan maddeleri içerisindeki madde ilişki düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin iç tutarlılığını belirlemek için Cronbach’s Alpha analizi kullanılmış olup madde çıkarımı sonrası ölçeğin güvenilirlik seviyesinin 0,596’dan 0,745’e yükselerek iç tutarlılık düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Değişkenlerin toplam ölçekle arasındaki ilişki incelenmiş olup bu bağlamda $r > ,30$ düzeyindeki ilişkiler veri setinin faktör analizine uygunluğuna işaret etmektedir. Madde toplam korelasyonlarına ait analiz sonuçları tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8
Para Yönetme Becerisi Ölçeğinin Madde Ve Toplam Ölçek Korelasyonu Değerleri

Madde No	r	p
Madde 1	0,648	0,000**
Madde 2	0,757	0,000**
Madde 3	0,723	0,000**
Madde 4	0,681	0,000**
Madde 5	0,677	0,000**
Madde 9	0,517	0,000**
**p<0.01		

Tablo 8 incelendiğinde, geriye kalan ölçek maddeleri ile toplam ölçek arasındaki ilişkinin tamamının söz konusu ölçütü karşıladığı görülmektedir. Tablo 8'e göre maddelerle toplam ölçek arasındaki ilişkiler 0,517- 0,757 arasında değiştiği ve ilişkilerin tüm maddeler için $p<0.01$ düzeyinde anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Faktör analizinin ön şartları olan, Bartlett Küresellik Testi sonucuna göre değişkenler arasında yeterli ilişki bulunmuştur ($p<0,01$, $p=0,000$) KMO değerinin kabul edilebilir alt değer olan 0,60'ın üzerinde olması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2009). KMO değeri örneklem sayısının faktör analizi için yeterliliğini ölçtüğünden katılımcı sayısının faktör analizi yapmaya yeterli olduğu belirlenmiştir. (KMO=0,792).

Faktör analizi ve güvenilirlik analizine ilişkin sonuçlar tablo 9'de verilmiştir.

Tablo 9
Para Yönetme Becerisi Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi Sonuçları

Faktörler	Madde No	Faktör Ağırlıkları	Faktör Açıklayıcıları	Faktör Güvenirlikleri
FAKTÖR 1	Araba ev gibi finansal hedeflerim için para biriktirmeye çalışırım	0,610	45,640	0,745
	Paranın takibini yaparım	0,801		
	Satın aldığım ürünlerin fiyatını sorgularım	0,773		
	Aylık bir bütçe yapar ve ona uygun davranmaya çalışırım	0,683		
	Faturalarımı zamanında öderim	0,696		
	Paramı değerlendirmek için altın ve ya döviz kullanırım	0,420		
Toplam			45,640	0,745
Kaiser-Meyer-Olkin Ölçek Geçerliliği				0,792
Bartlett Küresellik Testi Ki kare:				488,111
sd:				15
p:				0,000

AFA'da faktör çıkarımı için Temel Bileşenler Analizi kullanılmış, faktörlerin nasıl döndürüleceğinin belirlenmesi için de dikey döndürme yöntemlerinden olan varimax dik döndürme yöntemi tercih edilmiş olmasına rağmen faktör analizi sonucunda 6 maddelik para yönetimi ölçeğinin gözlenebilir değeri 1'den büyük 1 faktör altında toplanmış birinci faktör toplam varyansın %45,640'ını açıkladığı belirlenmiştir.

Faktörlere ait maddeler incelendiğinde ölçek tek faktörlü yapıda toplandığı için faktöre ölçeğin kendi adı olan "Para Yönetme Becerisi" adı verilmiştir.

3.4.3 Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın Hipotezleri Aşağıdaki gibidir:

H 1: Katılımcıların Finansal okuryazarlık düzeyleri demografik özelliklerine göre farklılık göstermektedir.

H 1.1: Katılımcıların Finansal okuryazarlık düzeyleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.

H 1.2: Katılımcıların Finansal okuryazarlık düzeyleri yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir.

H 1.3: Katılımcıların Finansal okuryazarlık düzeyleri eğitim durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H 1.4: Katılımcıların Finansal okuryazarlık düzeyleri aylık gelir düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

H 1.5: Katılımcıların Finansal okuryazarlık düzeyleri mesleklerine göre farklılık göstermektedir.

H 1.6: Katılımcıların Finansal okuryazarlık düzeyleri medeni durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H 2: Katılımcıların para yönetme beceri düzeyleri demografik özelliklerine göre farklılık göstermektedir.

H 2.1: Katılımcıların para yönetme beceri düzeyleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.

H 2.2: Katılımcıların para yönetme beceri düzeyleri yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir.

H 2.3: Katılımcıların para yönetme beceri düzeyleri eğitim durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H 2.4: Katılımcıların para yönetme beceri düzeyleri aylık gelir düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

H 2.5: Katılımcıların para yönetme beceri düzeyleri mesleklerine göre farklılık göstermektedir.

H 2.6: Katılımcıların para yönetme beceri düzeyleri medeni durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H 3: Katılımcıların para yönetme beceri düzeyleri ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında pozitif bir ilişki vardır.

3.4.4 Araştırmada Yer Alan Bireylere Ait Demografik Bulgular

Veri toplama aracı olan anket formunun üçüncü bölümünde katılımcıların demografik düzeylerini belirlemek için sırası ile cinsiyet, yaş, eğitim durumu, aylık kazancı, meslekleri ve medeni durumlarına ait sorular sorulmuştur. Araştırmaya katılan bireylerin demografik özelliklerine ait dağılımları tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10
Araştırmaya Katılan Kişilerin Demografik Özellikleri

Cinsiyet	Sayı	Yüzde(%)
Erkek	160	43,7
Kadın	206	56,3
Toplam	366	100,0
Medeni Durum	Sayı	Yüzde(%)
Evli	144	39,3
Bekâr	222	60,7
Toplam	366	100,0
Yaş	Sayı	Yüzde(%)
16-19 yaş	58	15,8
20-29 yaş	161	44,0
30-39 yaş	102	27,9
40 yaş ve üzeri	45	12,3
Toplam	366	100,0
Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde(%)
İlköğretim	32	8,7
Ortaöğretim	121	33,1
Lisans	183	50,0
Yüksek Lisans	30	8,2
Toplam	366	100,0
Gelir Durumları	Sayı	Yüzde(%)
2020 TL Ve Altı	108	29,5
2021-3000 TL	157	42,9
3001-4000 TL	74	20,2
4001 Ve Üzeri	27	7,4
Toplam	366	100,0
Meslek	Sayı	Yüzde(%)
Öğrenci	90	24,6
Memur	40	10,9
İşçi	128	35,0
Serbest Meslek	77	21,0
Emekli Veya Ev Hanımı	31	8,5
Toplam	366	100,0

Araştırmaya katılan katılımcıların; cinsiyetlerine göre dağılımları incelendiğinde, %43,7'sinin erkek, %56,3'ünün kadın, medeni durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %39,3'ünün evli, %60,7'sinin bekâr olduğu belirlenmiştir. Yaşlarına göre dağılımları incelendiğinde, %15,8'inin 16-19 yaş, %44,0'ının 20-29 yaş, %27,9'unun 30-39, %12,3'ünün 40 yaş ve üzeri olduğu belirlenmiştir. Eğitim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %8,7'sinin ilköğretim, %33,1'inin ortaöğretim, %50,0'sinin lisans mezunu, %8,2'sinin yüksek lisans mezunu olduğu belirlenmiştir. Gelir durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %29,5'inin 2020 TL ve altı, %42,9'unun 2021-3000 TL, %20,2'sinin 3001-4000 TL, %7,4'ünün 4001 TL üzeri gelir seviyesine sahip olduğu ve mesleklerine göre dağılımları incelendiğinde, %24,6'sının öğrenci, %10,9'unun memur, %35,0'ının işçi, %21,0'ının serbest meslek, %8,5'inin emekli veya ev hanımı olduğu belirlenmiştir.

3.4.5 Finansal Okuryazarlık Düzeyini Ölçen Sorulara Ait Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde geliştirilmiş olan ölçme araçlarından finansal okuryazarlık düzeylerinden elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgular ve yorumlar sunulmuştur.

Tablo 11
Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Verilerinin Dağılımına Ait Analiz Sonuçları

Ölçek	Kolmogorov-Smirnov			\bar{X}	Median	Skewness	Kurtosis
	Statistic	n	p				
Finansal Okur Yazarlık	0,115	366	0,000	3,69	3,62	0,208	-0,243

Verilerin dağılımı incelemek için katılımcı sayısı 50'nin üzerinde olduğundan normal dağılım analizlerinden Kolmogorov-Smirnova analizi sonucunda ortalama-medyanın birbirine yakınlığı ve basıklık ile çarpıklığın -2,0 ile +2,0 arasında olmasından dolayı verilerin normal dağılımdan geldiği belirlenmiştir.

Tablo 12
Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Düzeylerine Bağlı Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri

FİNANSAL OKURYAZARLIK		Kesinlikle	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle	\bar{X}	s.s.
		Katılıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum			
En yüksek faiz oranına sahip olan kredi türü tüketici(ihtiyaç) kredisidir	f	13	33	171	92	57		3,40	0,97
	%	3,55	9,02	46,7	25,1	15,57			
Kredi kartımın aylık faiz oranını biliyorum	f	15	44	139	106	62		3,43	1,04
	%	4,10	12,02	37,9	28,9	16,94			
ATM kartına sahip olmak için banka hesabının olması gerekir	f	3	17	79	138	129		4,02	0,91
	%	0,82	4,64	21,5	37,7	35,25			
Enflasyon, hayat pahalılaşmasıdır	f	4	13	101	145	103		3,90	0,89
	%	1,09	3,55	27,6	39,6	28,14			
Banka hesabının getiri sağlaması için vadeli hesap olması gerekir	f	6	22	150	124	64		3,60	0,90
	%	1,64	6,01	40,9	33,8	17,49			
Asgari ödeme tutarının ne olduğunu biliyorum	f	2	12	74	139	139		4,10	0,87
	%	0,55	3,28	20,2	37,9	37,98			
Kredi kartı borcumuzu geciktirdiğimizde kredi notumuzun düşmesine neden oluruz	f	6	13	136	119	92		3,76	0,93
	%	1,64	3,55	37,1	32,5	25,14			
BES ödemeleri 10 yıllık prim ödenmesi ve 56 yaşın doldurulması koşuluyla gerçekleşir	f	17	21	200	81	47		3,33	0,93
	%	4,64	5,74	54,6	22,1	12,84			
Finansal Okuryazarlık Genel Ortalama:3,69									

Tablo 12’ de yer alan finansal okuryazarlık algıları ile ilgili ifadeler ölçeğin genel ortalamasının yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. ($\bar{X}=3,69$). Finansal okuryazarlık ile ilgili ifadeler ölçeğinin maddeleri incelendiğinde; “BES ödemeleri 10 yıllık prim ödenmesi ve 56 yaşın doldurulması koşuluyla gerçekleşir” maddesi ($\bar{X} =3,33$) ile en

düşük algıya sahipken, “Asgari ödeme tutarının ne olduğunu biliyorum” maddesi (\bar{X} =4,10) ile en yüksek algıya sahiptir. İnsanların Bireysel Emeklilik Sistemini tam olarak anlayamadıkları sonucunu çıkarabiliriz. BES hakkında hanehalkına daha fazla bilgi verilmelidir. Asgari ödeme tutarı maddesinden sonra en yüksek algıya ATM kartına sahip olabilmek için bir banka hesabının olması gerektiği maddesi sahiptir.

Hemen herkesin kullandığı ATM kartları bunun nedenini açıklamaktadır. İnsanlar genel olarak, temel düzeyde karşılaştıkları işlemler ile ilgili yüksek algıya sahiptir çıkarımında bulunabilmekteyiz.

Katılımcıların Araştırma Kapsamındaki Finansal Okuryazarlık Seviyelerinin Demografik Özellikleri İle Karşılaştırılması

Bu başlık altında katılımcıların araştırma kapsamındaki finansal okuryazarlık seviyelerinin demografik özellikleri ile karşılaştırılması aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 13

Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Algılarının Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumuna Ait Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Cinsiyet	n	\bar{X}	ss	t	p
Erkek	160	3,75	0,54	1,958	0,051
Kadın	206	3,64	0,54		

H₁: Katılımcıların finansal okuryazarlık algıları cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterir.

Katılımcıların finansal okuryazarlık algılarının cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda; finansal okuryazarlık algılarının cinsiyetlerine göre farkının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlendiğinden ($p>0.05$) **H₁** hipotezi reddedilmiştir. Çalışmada cinsiyete göre bir farklılık olmadığı gözlenmiştir. Kadınların eğitim seviyesinin artması, çalışma hayatına katılması, aile bütçesine katkı sağlamaya çalışması gibi nedenlerle finansal anlamda

eskiye göre daha fazla bilgi sahibi oldukları söylenebilir. Kadınların eğitim seviyesinin artması, çalışma hayatına katılması, aile bütçesine katkı sağlamaya çalışması gibi nedenlerle finansal anlamda eskiye göre daha fazla bilgi sahibi oldukları söylenebilir. Son zamanlarda Türkiye’de yapılmış çalışmalarla da örtüşmektedir. 2017 yılında FODER’in yaptığı araştırmada da kadınlar ile erkekler arasındaki farkın giderek kapandığı belirtilmiştir.

Tablo 14
Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Algılarının Medeni Durumlarına Göre Farklılaşma Durumuna Ait Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Medeni Durum	n	\bar{X}	ss	t	p
Evli	144	3,71	0,54	-0,494	0,621
Bekâr	222	3,68	0,55		

H₂: Katılımcıların finansal okuryazarlık algıları medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterir.

Katılımcıların finansal okuryazarlık algılarının medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda; finansal okuryazarlık algılarının medeni durumlarına göre farkının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlendiğinden ($p>0.05$) **H₂** hipotezi reddedilmiştir. Araştırmanın medeni duruma göre farklılık göstermemesi, günümüz koşullarında bireysel ve ya aile yaşamı fark etmeden hemen herkesin karşılaştığı sorunların aynı olmasından kaynaklanıyor olabilir. Örneğin kişilerin medeni durumu fark etmeksizin bankacılık işlemleri gibi günlük hayatta yapmış oldukları temel finansal işlemlerden bireysel olarak sorumlu olmalarına bağlayabiliriz.

Tablo 15
Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Algılarının Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumuna Ait Tek Yönlü Anova Analizi Sonuçları

Yaş	n	\bar{X}	ss	F	p
16-19 yaş	58	3,59	0,52	1,186	0,315
20-29 yaş	161	3,72	0,52		
30-39 yaş	102	3,67	0,60		
40 yaş ve üzeri	45	3,76	0,55		

H₃: Katılımcıların finansal okuryazarlık algıları yaşlarına göre anlamlı bir farklılık gösterir.

Katılımcıların finansal okuryazarlık algılarının yaşlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan anova analizi sonucunda; finansal okuryazarlık algılarının yaşlarına göre farkının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlendiğinden ($p>0.05$) **H₃** hipotezi reddedilmiştir. Eline harçlık verilen öğrenciden, kendi parasını kazanmaya başlayan genç yetişkin yaş grubu ve ya orta yaş grubu için hemen her kesimden bireyin finansal problemlerle karşılaştığını göz önünde bulundurduğumuzda finansal okuryazarlık seviyesinin yaşa göre farklılık göstermediği söylenebilmektedir.

Tablo 16
Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Algılarının Eğitim Durumlarına Göre Farklılaşma Durumuna Ait Tek Yönlü Anova Analizi Sonuçları

Eğitim Durumu	n	\bar{X}	ss	F	P
İlköğretim	32	3,67	0,42	1,389	0,246
Ortaöğretim	121	3,61	0,53		
Lisans	183	3,74	0,58		
Yüksek Lisans	30	3,75	0,53		

H₄: Katılımcıların finansal okuryazarlık algıları eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterir.

Katılımcıların finansal okuryazarlık algılarının eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan anova analizi sonucunda; finansal okuryazarlık algılarının eğitim durumlarına göre farkının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlendiğinden ($p>0.05$) **H₄** hipotezi reddedilmiştir. Araştırmada kullanılan sorular hanehalkına yönelik hazırlanmış olduğundan doalyı daha önceki çalışmalarda üniversite öğrencilerine yönelik hazırlanmış sorulara göre daha temel düzeyde oluşturulmuştur. Finansal okuryazarlık algısının eğitim düzeyine göre farklılık göstermemesinin nedeni olarak düşünülebilir.

Tablo 17
Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Algılarının Gelir Durumlarına Göre Farklılaşma Durumuna Ait Tek Yönlü Anova Analizi Sonuçları

Gelir Durumu	n	\bar{X}	ss	F	p	Scheffe
2020 TL Ve Altı	108	3,48	0,48	99,719	0,000**	1-3 2-3
2021-3000 TL	157	3,51	0,39			
3001-4000 TL	74	4,42	0,34			
4001 TL Ve Üzeri	27	3,60	0,32			
**p<0.01						

H₅: Katılımcıların finansal okuryazarlık algıları gelir durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterir.

Katılımcıların finansal okuryazarlık algılarının gelir durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan anova analizi sonucunda; finansal okuryazarlık algılarının gelir durumlarına göre farkının istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlendiğinden (F=99,719; p=0.000 p<0.01) **H₅** hipotezi kabul edilmiştir. Anlamlı farklılığın kaynağını belirlemek için post hoc testlerinden scheffe testi yapılmış yapılan scheffe testi sonucuna göre 3. Grup olan 30001-4000 TL ile 1. Grup olan 2020 TL veya altı, 2021-3000 TL grupları arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiş olup gelir durumu 3.001-4.000 TL arasında olanların ($\bar{X}=4,42$) finansal okuryazarlık düzeyleri gelir durumu 2020 TL veya altında ($\bar{X}=3,48$) olanlar ile 2021-3.000 TL ($\bar{X}=3,51$) arasında olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Finansal okuryazarlığın gelir durumuna göre farklılık göstermesini; gelir durumu yüksek olan bireylerin parayı değerlendirmek amacıyla bir takım yatırım araçları kullanması yâda birikim ve tasarruf davranışı gösterebilmesi nedeniyle daha fazla finansal bilgi sahibi olmaya çalışmasından kaynaklanabilmektedir.

Tablo 18
Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Algılarının Mesleklerine Göre Farklılaşma Durumuna Ait Tek Yönlü Anova Analizi Sonuçları

Meslek	n	\bar{X}	ss	F	p
Öğrenci	90	3,74	0,55	0,646	0,630
Memur	40	3,72	0,57		
İşçi	128	3,68	0,54		
Serbest Meslek	77	3,68	0,57		
Emekli Veya Ev Hanımı	31	3,57	0,42		

H₆: Katılımcıların finansal okuryazarlık algıları mesleklerine göre anlamlı bir farklılık gösterir.

Katılımcıların finansal okuryazarlık algılarının mesleklerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan anova analizi sonucunda; finansal okuryazarlık algılarının mesleklerine göre farkının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlendiğinden ($p>0.05$) **H₆** hipotezi reddedilmiştir.

3.4.6. Para Yönetimi Düzeylerine Ait Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde geliştirilmiş olan ölçme araçlarından para yönetimi düzeylerinden elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgular ve yorumlar sunulmuştur.

Tablo 19
Katılımcıların Para Yönetimi Becerilerine Ait Normal Dağılım Analizi Sonuçları

Ölçekler	Kolmogorov-Smirnov			\bar{X}	Median	Skewness	Kurtosis
	Statistic	n	p				
Para Yönetme Becerisi	0,097	366	0,000	3,76	3,72	0,110	0,128

Verilerin dağılımı incelemek için katılımcı sayısı 50'nin üzerinde olduğundan normal dağılım analizlerinden Kolmogorov-Smirnova analizi sonucunda ortalama-medyanın birbirine yakınlığı ve basıklık ile çarpıklığın -2,0 ile +2,0 arasında olmasından dolayı verilerin normal dağılımdan geldiği belirlenmiştir.

Tablo 20
Katılımcıların Para Yönetme Becerisine Bağlı Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri

PARA YÖNETME BECERİSİ		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	\bar{X}	s.s.
Araba ev gibi finansal hedeflerim için para biriktirmeye çalışırım	f	8	63	83	133	79	3,5	1,0
	%	2,19	17,21	22,68	36,34	21,58	8	7
Paranın takibini yaparım	f	2	18	82	140	124	4,0	0,9
	%	0,55	4,92	22,40	38,25	33,88	0	0
Satın aldığım ürünlerin fiyatını sorgularım	f	4	18	74	149	121	4,0	0,9
	%	1,09	4,92	20,22	40,71	33,06	0	1
Aylık bir bütçe yapar ve ona uygun davranmaya çalışırım	f	6	40	84	145	91	3,7	1,0
	%	1,64	10,93	22,95	39,62	24,86	5	0
Faturalarımı zamanında öderim	f	1	29	73	146	117	3,9	0,9
	%	0,27	7,92	19,95	39,89	31,97	5	3
Paramı değerlendirmek için altın ve ya döviz kullanırım	f	14	66	139	105	42	3,2	1,0
	%	3,83	18,03	37,98	28,69	11,48	6	1
Para Yönetme Becerisi Genel: 3,76								

Tablo 20' de yer alan para yönetme becerisi algıları ile ilgili ifadeler ölçeğin genel ortalamasının yüksek olduğu belirlenmiştir. ($\bar{X}=3,76$). Para yönetme becerisi algıları ile ilgili ifadeler ölçeğinin maddeleri incelendiğinde; “Paramı değerlendirmek için altın ve ya döviz kullanırım” maddesi ($\bar{X}=3,26$) ile en düşük algıya sahipken, “Paranın takibini yaparım” maddesi ($\bar{X}=4,00$) ile en yüksek algıya sahiptir.

Katılımcıların Araştırma Kapsamındaki Para Yönetme Becerisi Algılarının Demografik Özellikleri İle Karşılaştırılması

Bu başlık altında katılımcıların araştırma kapsamındaki para yönetme becerişi algılarının demografik özellikleri ile karşılaştırılması aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 21

Katılımcıların Para Yönetme Becerisi Algılarının Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumuna Ait Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Cinsiyet	n	\bar{X}	ss	t	p
Erkek	160	3,77	0,69	0,366	0,715
Kadın	206	3,75	0,61		

H₇: Katılımcıların para yönetme becerisi algıları cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterir.

Katılımcıların para yönetme becerisi algılarının cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda; para yönetme becerisi algılarının cinsiyetlerine göre farkının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlendiğinden ($p>0.05$) **H₇** hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 22

Katılımcıların Para Yönetme Becerisi Algılarının Medeni Durumlarına Göre Farklılaşma Durumuna Ait Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Medeni Durum	n	\bar{X}	ss	t	p
Evli	144	3,80	0,68	-0,926	0,355
Bekâr	222	3,73	0,62		

H₈: Katılımcıların para yönetme becerisi algıları medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterir.

Katılımcıların para yönetme becerisi algılarının medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda; para

yönetme becerisi algılarının medeni durumlarına göre farkının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlendiğinden ($p>0.05$) H_8 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 23

Katılımcıların Para Yönetme Becerisi Algılarının Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumuna Ait Tek Yönlü Anova Analizi Sonuçları

Yaş	n	\bar{X}	ss	F	p
16-19 yaş	58	3,73	0,66	0,260	0,854
20-29 yaş	161	3,77	0,61		
30-39 yaş	102	3,72	0,68		
40 yaş ve üzeri	45	3,81	0,68		

H_9 : Katılımcıların para yönetme becerisi algıları yaşlarına göre anlamlı bir farklılık gösterir.

Katılımcıların para yönetme becerisi algılarının yaşlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan anova analizi sonucunda; para yönetme becerisi algılarının yaşlarına göre farkının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlendiğinden ($p>0.05$) H_9 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 24

Katılımcıların Para Yönetme Becerisi Algılarının Eğitim Durumlarına Göre Farklılaşma Durumuna Ait Tek Yönlü Anova Analizi Sonuçları

Eğitim Durumu	n	\bar{X}	ss	F	p
İlköğretim	32	3,93	0,64	1,319	0,268
Ortaöğretim	121	3,69	0,66		
Lisans	183	3,78	0,63		
Yüksek Lisans	30	3,71	0,70		

H₁₀: Katılımcıların para yönetme becerisi algıları eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterir.

Katılımcıların para yönetme becerisi algılarının eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan anova analizi sonucunda; para yönetme becerisi algılarının eğitim durumlarına göre farkının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlendiğinden ($p>0.05$) **H₁₀** hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 25

Katılımcıların Para Yönetme Becerisi Algılarının Gelir Durumlarına Göre Farklılaşma Durumuna Ait Tek Yönlü Anova Analizi Sonuçları

Gelir Durumu	n	\bar{X}	ss	F	p	Scheffe
2020 TL Ve Altı	108	3,59	0,67	21,160	0,000**	1-3 2-3
2021-3000 TL	157	3,66	0,58			
3001-4000 TL	74	4,25	0,54			
4001 TL Ve Üzeri	27	3,64	0,52			
**p<0.01						

H₁₁: Katılımcıların para yönetme becerisi düzeyleri gelir durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterir.

Katılımcıların para yönetme becerisi düzeylerinin gelir durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan anova analizi sonucunda;

para yönetme becerisi düzeylerinin gelir durumlarına göre farkının istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlendiğinden ($F=21,160$; $p=0.000$ $p<0.01$) H_{11} hipotezi kabul edilmiştir. Anlamlı farklılığın kaynağını belirlemek için post hoc testlerinden scheffe testi yapılmış yapılan scheffe testi sonucuna göre 3. Grup olan 30001-4000 TL ile 1. Grup olan 2020 TL veya altı, 2021-3000 TL grupları arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiş olup gelir durumu 3.001-4.000 TL arasında olanların ($\bar{X}=4,25$) para yönetme becerisi düzeyleri gelir durumu 2020 TL veya altında ($\bar{X}=3,59$) olanlar ile 2021-3.000 TL ($\bar{X}=3,66$) arasında olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 26

Katılımcıların Para Yönetme Becerisi Algılarının Mesleklerine Göre Farklılaşma Durumuna Ait Tek Yönlü Anova Analizi Sonuçları

Meslek	n	\bar{X}	ss	F	p
Öğrenci	90	3,81	0,66	1,585	0,178
Memur	40	3,76	0,75		
İşçi	128	3,83	0,62		
Serbest Meslek	77	3,62	0,61		
Emekli Veya Ev Hanımı	31	3,67	0,63		

H₁₂: Katılımcıların para yönetme becerisi algıları mesleklerine göre anlamlı bir farklılık gösterir.

Katılımcıların para yönetme becerisi algılarının mesleklerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan anova analizi sonucunda; para yönetme becerisi algılarının mesleklerine göre farkının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlendiğinden ($p>0.05$) H_{12} hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 27

Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Algıları İle Para Yönetme Becerisi Algılarının Birbirileri Arasındaki İlişkiyi Belirleyen Pearson Korelasyon Katsayısı Sonuçları

Ölçekler		Finansal Okuryazarlık	Para Yönetme Becerisi
Finansal Okuryazarlık	r	1	0,481
	p		0,000**
Para Yönetme Becerisi	r	0,481	1
	p	0,000**	
**p<0.01			

H₁₃: Katılımcıların finansal okuryazarlık algıları ile para yönetme becerisi algılarının birbirileri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Katılımcıların finansal okuryazarlık algıları ile para yönetme becerisi algılarının arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu belirlendiğinden ($r=0,481 < 0.60$ $p=0.000$, $p < 0.01$) **H₁₃** hipotezi kabul edilmiştir. Bu bulgu katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerini artırılması durumunda para yönetme becerilerinin de artacağı anlamına gelmektedir. Zonguldak ili hanehalkı için finansal okuryazarlık ve para yönetme becerisi seviyesinin ortalama ve standart sapma değerlerine bakıldığında genel olarak yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Finansal okuryazarlık seviyesi ile para yönetme becerisi arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür bu nedenle finansal okuryazarlık seviyesi arttığında para yönetme becerisinin de artacağı sonucuna ulaşılmaktadır.

SONUÇ

Finansal okuryazarlık ve para yönetme becerisi hem bireyi hem toplum için son derece önemli bir konu haline gelmiştir. Çünkü finansal farkındalığı yüksek, bilinçli bireyler finansal durumlarını kontrol edebilmektedirler. Ancak daha önce yapılmış çalışmalar genel olarak Türkiye'nin finansal okuryazarlık düzeyinin çok parlak olmadığını göstermektedir. Bu bilgiye sahip olunması ile birlikte çeşitli devlet ve ya özel kurumlar, hanehalkının finansal bilincini artırmaya yönelik projeler yapmaya başlamışlardır. Çünkü bireyin kalkınması, ekonominin kalkınması ve piyasaların düzgün işlemesi anlamına gelmektedir.

Bu anlamda çalışmanın amacı, Zonguldak ili hanehalkının finansal okuryazarlık seviyesinin ve para yönetme becerisinin araştırılmasıdır. Bunun için Zonguldak ilinde ikamet etmekte olan 366 kişiye anket uygulanmış ve demografik özelliklerin finansal okuryazarlık seviyesine ve para yönetme becerisine etkisi ayrı ayrı incelenmiştir. Finansal okuryazarlık ve para yönetme becerilerini ölçmeyi amaçlayan ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Ölçeklerin madde ve toplam ölçek kolerasyonu değerleri $p < 0.01$ düzeyde anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Araştırma demografik özelliklerine göre incelendiğinde, cinsiyetlerine göre kadınların, medeni durumuna göre bekârların, eğitim durumuna göre lisans mezunlarının, yaş aralığına göre 20-29 grubunun, meslek grubuna göre işçilerin, gelir durumuna göre ise, 2020-3000 TL aralığının ağırlıkta olduğu gözlenmiştir.

Finansal okuryazarlık ölçeğinin maddeleri incelendiğinde, Bireysel emeklilik sistemi ile ilgili bilgiyi ölçen soru en düşük algıya sahip olduğu, asgari ödeme tutarının bilgisinin sorulduğu sorunun ise en yüksek algıya sahip olduğu görülmüştür. Diğer sorularla karşılaştırıldığında asgari ödeme tutarının ne olduğunu daha fazla sayıda kişinin bildiği düşünülebilir. Bireysel emekliliğe teşvikin giderek fazlaştığı günümüzde bireylerin yine de yeterince bilgi sahibi olmadıkları açıktır. Özellikle BES ödemesinin alınabilmesi için kaç sene prim ödenmesi gerektiği ve hangi yaşı doldurma koşulu olduğunun bilinmediği gözlemlenmiştir. Bu eksikliğin görülmesi neticesinde BES ile ilgili hanehalkına daha fazla bilgi verilebilir. Özellikle araştırmadaki 20-29 yaş grubunun emeklilik planlaması ile birikim yapması ve yarını bugünden düşünmesi konusunda teşvik edilebilir.

Bankalararası Kart Merkezinin verilerine göre 2018 yılında 146.375.337 kart sayısına ulaşıldığı düşünüldüğünde, asgari ödeme tutarının bilinirliğinin en yüksek seviyede olması açıklanmaktadır (www.bkm.com.tr) Hemen herkesin kredi kartının olduğu hatta kişilerin birden çok karta sahip olduğu şu dönemde asgari tutarı bilmek zorunluluk haline gelmiştir. Banka hesabına sahip olabilmek için ATM kartı olması gerekir maddesi de asgari ödeme tutarından sonra en çok farkındalığa sahiptir. Buda günümüz şartlarında bir zorunluluktur denilebilir. Çünkü çalışanların maaşlarının yatırılması için bile bir banka hesabına sahip olunması gerekmektedir.

Enflasyon hayat pahalılaşmadır maddesi de yüksek seviyede çıkan algıya sahip bir diğer maddedir. Günlük hayatımızda, hatta markette bile karşımıza çıkan fiyatları mukayese ederek anlayabileceğimiz enflasyon, hanehalkının bildiği bir kavramdır denilebilir.

Çalışmada, katılımcıların finansal okuryazarlık algılarının cinsiyetle bir anlamlılık göstermediği gözlenmiştir. Son yıllarda kadınların iş hayatına giderek nüfuz etmesi ile birlikte elde ettikleri gelirleri idare etme noktasında bir takım finansal bilgiler kullanmak zorundadırlar. Üstelik günümüz koşulları çalışmayan, ev hanımı olan kadınları da aile bütçesini yönetebilmek adına daha bilinçli olmaya zorlamaktadır. Bu noktada kadın erkek fark etmeksizin günlük yaşamımızda parayı kullanmak durumundayız. Bu noktada cinsiyet ve medeni durum fark etmeden insanların bir takım finansal sorunlarla yüzleşmesi, yapılan t-testi sonucunda finansal okuryazarlık algısının cinsiyete ve medeni duruma göre anlamlı bir farklılık göstermemesini açıklamaktadır. Çünkü kredi kartı kullanımı veya kullandığı telefon faturasını ödemesi noktasında her birey medeni durumuna bakmaksızın kendi finansal tutum ve davranışından sorumlu olmaktadır.

Araştırmaya katılanların finansal okuryazarlık algılarının yaşa göre bir farklılık göstermemesini günümüz koşullarının finansal anlamda daha bilinçli olmaya itmesine bağlayabiliriz. Türkiye bu anlamda daha da bilinçlenmektedir. Bazı kurumlarda ilkokul seviyesinden itibaren verilmeye başlanan finansal okuryazarlık eğitiminin etkisi ileride yapılacak çalışmalarda kendini daha çok gösterebilir. Araştırmada kullanılan sorular hanehalkına yönelik olduğundan dolayı daha önceki çalışmalarda üniversite öğrencilerine yönelik hazırlanmış sorulara göre daha temel düzeyde oluşturulmuştur. Bu anlamda finansal okuryazarlık algısının eğitim düzeyinde farklılık göstermemesi bununla da açıklanabilir.

Çalışmaya katılan bireylerin gelir durumlarının finansal okuryazarlık algılarında anlamlı bir farklılık göstermesi, geliri yüksek olan bireylerin temel ihtiyaçlarından ziyade tasarruf ve yatırım gibi diğer alanlara yönelmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Yatırım için hemen her kuruluş farklı bir seçenek sunmakta buda yatırımcıyı finansal anlamda daha çok zorlamaktadır. Getirisi yüksek olan bir seçeneğe yönelmek adına bireyler finansal bilgilere sahip olmalıdır. Bu anlamda finansal okuryazarlık seviyesi gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösteriyor denilebilir.

Para yönetme beceresini ölçmeyi hedefleyen ölçeğin maddeleri incelendiğinde; paramı değerlendirmek için altın veya döviz kullanırım seçeneğinin algısı daha yüksek seviyede çıkmıştır. Toplumumuz eskiden beri altın gibi yatırım araçlarına cazip bakmıştır. Bu madenin yüksek çıkması şaşırtıcı olmamaktadır. Para yönetme becerisinin cinsiyete göre farklılık göstermemesini birkaç yıl önce yapılan çalışmalara kıyasla kadınların eğitim seviyelerinin artmasına ve parayı yönetme anlamında, ev ekonomisini idare etmede bilinçli olmalarına bağlayabilmekteyiz.

Para yönetimi ölçeğinde yaş, eğitim, meslek, cinsiyet ve medeni durum gibi demografik özelliklere göre farklılık göstermemesi aslında toplumun her kesimini ilgilendiren bir konu olması ve paranın idaresinin bireyin hayatının merkezinde yer alan bir konu olmasından kaynaklanabilmektedir. Araştırmada Zonguldak ili hanehalkı için finansal okuryazarlık ve para yönetme becerisi seviyesinin ortalama ve standart sapma değerlerine bakıldığında genel olarak yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Finansal Okuryazarlık seviyesinin yüksek çıkıp, para yönetme becerisinin de benzer oranda yüksek çıkması aralarında pozitif bir ilişki olduğu yönünde yorumlanabilmektedir.

Finansal okuryazarlık anlamında bilinçlendirilen toplum parasın daha iyi yönetebilecektir cümlesini çalışmaya bakarak kurabilmekteyiz. Finansal okuryazarlık bilincinin yükseltilmesi için finansal okuryazarlık eğitimi toplumun her kesimine ulaşmalıdır. Finansal kurumların bu noktada şeffaf ve bilgilendirici reklamları yayınlamaları, devletin politikalarının finansal eğitimi kapsayıcı şekilde yapılması, okullarda belirli yaş gruplarından itibaren bu eğitimin verilmesi uzun vadede finansal okuryazarlık seviyesini ve para yönetme becerisini olumlu etkileyecektir.

Daha önce yapılmış çalışmalar; gençlere yönelik verilen finansal eğitimin finansal bilincin artması açısından bir fark yaratacağını ifade etmektedir (Varcoe vd. 2005).

Sonuç olarak, yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim seviyesi fark etmeksizin her kesimden bireyin yaşamını devam ettirebilmek için karşılaşmak zorunda kaldığı bir takım temel finansal işlemler vardır ve bu yüzden insanlar, bir takım temel finansal bilgilere sahip olarak parasını yönetmek zorundadır. Bu anlamda toplum, finansal olarak bilinçlenmeye başlamaktadır. Finansal okuryazarlık ve para yönetimi gibi kavramların son yıllarda dünyada olduğu gibi Türkiye’de de önemle üzerine gidilmeye başlanmıştır. Toplum bilinçlendirmek adına devlet kurumalarından özel bankalara hatta derneklere kadar birçok kurum finansal okuryazarlığı artırmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla birtakım finansal eğitimler, teşvikler, konferanslar ve duyurular yapılmaktadır. Her şeyden önce bireyler paralarını yönetebilmek, yettirebilmek ve ya yatırım yapabilmek için finansal ürün ve kavramları anlamaya çalışmaktadır. Yapmak zorunda olduğu temel işlemler ve ürünler hakkında bilgi sahibi olursa kendisi için doğru olan kararı verebileceği için bu yönde çaba göstermektedir. Finansal okuryazarlık ve para yönetiminin birçok demografik faktöre göre farklılık göstermemesini tüm bunlardan kaynaklandığı düşünülebilir.

Yapılan çalışmalara göre; finans sisteminin düzgün işlemesi, bireylerin doğru kararlar alabilmesi için finansal kavramlar, hizmetler, paranın temel bilgisi ve zaman değeri ile ilgili alanlarda bilgi sahibi olmalı. Toplumsal olarak para yönetimi becerisinin artması ve belirli bir finansal kültürün oturtulması için finansal bilincin artırılması gerekmektedir.

Finansal okuryazarlık ve para yönetiminin geliştirilmesi için finansal eğitim programlarına ağırlık verilmelidir. Türkiye’de birkaç özel banka veya dernekler aracılığıyla bazı liselerde finansal okuryazarlık ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Türk Ekonomi Bankası (TEB) ve Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) halk eğitim merkezlerinde ücretsiz finansal okuryazarlık eğitimi verilmesi konusunda girişimlerde bulunmuşlardır. Devletin teşviki ve bazı özel kurumların desteğiyle yapılmış çalışmalar olmakla birlikte yetersiz görünmektedirler. Çünkü Türkiye’de finansal eğitimle ilgili en kapsamlı eğitimleri iktisat ve işletme fakülteleri ders olarak vermektedir. Bu nedenle okullarda finansal okuryazarlık bilincini yükseltmek adına para yönetimi dersleri verilmelidir, zira bu bazı muhasebe liselerinde bir elin parmağını geçmeyecek sayıdadır. Her genç karşılaşabileceği temel finansal kavramlar hakkında bilgi sahibi olacak şekilde temel bir eğitim görmelidir. Bu anlamda çalışan dernek ve kurumları devlet teşvik etmelidir. Literatür çalışma yapılırken incelenen çalışmalarda görülmüştür ki Türkiye’nin gelişmiş ülkelerle epey farkı vardır. Bu farkın kapatılması için gerek devlet gerek özel finans

kurumlarına görev düşmektedir. FODER (Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği) gibi dernek ve kurumların artmasına, halka ücretsiz seminer, konferans, gerekli eğitim anlamında yol gösterilmesine ihtiyaç vardır. Özellikle haberlerde bile sıkça rastladığımız dolandırıcılıklara karşı gerekli finansal bilgiler bilhassa yaşlılara verilmelidir. Örneğin Amerikada National Consumers League gibi kar amacı gütmeyen ve hanehalkının dolandırıcılıklara karşı bir savunma yapmasını sağlayan, bu konuda eğitim veren, çözüm geliştiren bir kurum vardır. Bunun gibi Türkiye’de de halka yarar sağlayacağını düşündüğümüz özel bir takım kurum ve derneklerin faaliyet göstermesi yararlı olabilir.

Bu çalışma Zonguldak ili hanehalkı ile yapılmıştır bu noktada ancak Zonguldak ilini kapsamaktadır. Türkiye’deki diğer illerle yapılacak olan çalışmalarla bütünleştirilirse ancak genel bir çerçeveden bakılabilir. Anket çalışması hanehalkına yapıldığından dolayı temel düzeydeki sorulara yer verilmiş olup, daha önceki çalışmalarda kullanılmış olan mesleki ya da eğitim seviyesine odaklı ayrıntı sorulardan kaçınılmıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Altıntaş, K.M. (2008). *Bireysel Yatırımcılar Açısından Finansal Eğitimin Önemi*, Türk sigorta Enstitüsü Vakfı. Sigorta Araştırma ve İnceleme Yayınları, İstanbul.
- Birch, D. (2017). *Before Babylon, Beyond Bitcoin : From Money That We Understand to Money That Understands Us*. London Publishing Partnership, Londra.
- Bozkurt, V. (2011). *Değişen Dünyada Sosyoloji*, (6 b.), Bursa, Ekin Yayınevi.
- Büyüköztürk, Ş. (2009). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Pegem Akademi, Ankara.
- Coşkun, R. Altunışık, R. ve Yıldırım, E. (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı. (9.baskı)*. Sakarya, Sakarya Kitabevi.
- Gökmen, H. (2012). *Finansal okuryazarlık*, (1.baskı) İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- İçke, B.T. (2017). *Finansal Okuryazarlık: Finansın Dilinden Anlıyor muyuz?* (1.Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Mishkin, F. S. (2003). *The Economics of Money, Banking and Financial Markets*. Columbia: Columbia University Press.
- Swanepoel, M. (2012). *Sefaletten Zenginliğe*,(5.baskı) Ankara, Liman Kitapları.
- Şarlak, Z. (2012a). *Aile Eğitim Programı, Aile Bütçesi ve Kaynak Yönetimi* (2.Baskı). İstanbul.
- Temizel, F. (2010). *Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık*. Beta Yayınları, (1.Baskı). İstanbul.
- Turgut, H. (2006). *Parasal Zekâ: Paranızı Zenginliğe Dönüştürmenin Yolları*. (1.Baskı).İstanbul: Varlık Yayınları.
- Uslu Çağlarırnak, N., Özatay, F., Akbostancı, E. ,Özdemir, B.K. (2013). *Para ve Banka*. (3.Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Sürekli Yayınlar

- Angela A. Hung, Andrew M. Parker, Joanne K. Yoong, (2009), Defining and Measuring Financial Literacy, Working Paper No.708, RAND Laboring and Population, 23 September, s.12.
- Aydın, D. A. (2018). Türkiye’de Finans Eğitimi ve Finansal Okuryazarlık Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme. *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*-2018-1(1): 12-20.
- Bakış, S.S. (2016). Finansal Okuryazarlık ve Bütçeleme Davranışı: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *TESAM Akademi Dergisi – Turkish Journal of Tesam Academy*, 3(2), 13-38.
- Bilir, H. Ve Çay, Ş. (2016). Elektronik Para ve Finansal Piyasalar Arasındaki İlişki. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Nisan 2016; 9(2).
- Capuano, A. and Ramsay, I. (2011). What Causes Suboptimal Financial Behavior An Exploration of Financial Literacy, Social Influences and Behavioral Economics. Research report. *Legal Studies Research Paper*. The University of Melbourne.
- Fettahoğlu, S. (2015). Hane Halkının Finans Eğitimi ve Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Üzerine Kocaeli’nde Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 67, 101-115.
- Huston, S.J. (2010). Measuring Financial Literacy. *The Journal Of Consumer Affairs*.
- Kaderli, Y., Gümüş, U.T. ve Ekici, Y. (2016). Seçilmiş Ülke Örnekleriyle Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Tasarruflar Üzerindeki Etkileri, *Leges Hukuk Dergisi*, 73- 75, 85.
- Karyağdı, N. (2018). Bütçeleme ve Para Yönetimine İlişkin Kredi Kartı Kullanım Anlayışının Öğrenciler Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Çalışma: Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Örneği. *BEÜ SBE Derg.*,7(1), 123-142.
- Kinnunen U. ve Pulkkinen L. (1998). Linking Economic Stress To Marital Quality Among Finnish Marital Couples, *Journal of Family Issues*, 705-722.
- Moore, Danna (2003). Survey of Financial Literacy in Washington State: Knowledge, Behavior, Attitudes, and Experiences, Technical Report N. 03-39, *Social and Economic Sciences Research Center*, Washington State University.
- Öztürk, E.,& Demir, Y. (2015). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Ekim, 113-134.
- Remund, D.L. (2010). Financial literacy explicated: the case for a clearer definition in an increasingly complex economy. *The Journal of Consumer Affairs*, 44(2).

- Robb, C. ve Woodyard, A.S. (2011). ‘‘Financial Knowledge and Best Practice Behavior’’, *Journal of Counseling and Planning*.
- Sarıgöl, Haşmet (2015). ‘‘Finansal Okuryazarlık Tutum Ve Davranış Ölçeği: Geliştirme, Geçerlilik Ve Güvenirlik’’, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, S.1, s. 200-218.
- Şahin, M. ve Barış, S. (2017). Finansal Okuryazarlık ve Tasarruf Davranışları: Kamu Çalışanları Üzerine Bir İnceleme. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(2), 77-103.
- Temizel, F. ve Bayram, F. (2011). Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(1): 73-86.
- Yardımcıoğlu, M., Yörük, A. (2016). ‘‘ Türkiye'deki Finansal Okuryazarlığın ve Finansal Farkındalığın Durumu’’, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, c. 9, s. 2.
- Yaşar, M. (2014). Bilimsel araştırma yöntemleri dersine yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışması: Geçerlik ve güvenirlik. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi - Journal of Educational Sciences Research*, 4 (2), 109-129.

Tezler

- Barmaki, N. (2015). *Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Hacettepe Üniversitesi Örneği*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. (Ref. No: 414558).
- Bayram, S. S. (2010). *Finansal okuryazarlık ve para yönetimi davranışları: Anadolu Üniversitesi öğrencileri üzerine uygulama*. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir. (Ref. No: 258096).
- Çolak, H. (2017). *Mühendislerde Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Becerileri: Bandırma İlçesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir. (Ref. No: 486120).
- Güler, E. (2015). *Hanehalkının Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Sakarya İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya. (Ref. No: 393700).
- Özdemir, F. S. (2011). *Finansal Raporlama Sistemlerinin Bilginin İhtiyaca Uygunluğu Açısından Değerlendirilmesi: İMKB Şirketlerinde Finansal Başarısızlık Tahminleri Yönüyle Bir Uygulama*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Ref. No: 302182).
- Satoğlu, Serhad (2014), *Bireysel Yatırımcıları Koruma Aracı Olarak Finansal Okuryazarlık ve Türkiye Uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul. (Ref. No: 381302).
- Shockey, Susan S. "Low-Wealth Adults Financial Literacy, Money Management Behaviors, and Associated Factors, Including Critical Thinking" Yayınlanmamış Doktora Tezi. The Ohio State University, 2002.

Diğer

- Hamilton, Robert, Trends in Households' Aggregate Secured Debt. Bank of England Quarterly Bulletin, Autumn 2003. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=706941>
- IMF. (2012). "Dealing with household debt", Chapter 3, World Economic Outlook, April 2012.
- Klapper, L. F., A. Lusardi, and P. Van Oudheusden (2015). Insights From The Standard The and Poor's Ratings Services Global Financial Literacy Survey. https://gflec.org/wp-content/uploads/2015/11/Finlit_paper_16_F2_singles.
- Lusardi, Annamaria ve Olivia S. Mitchell. "Financial Literacy and Retirement Preparedness: Evidence and Implications for Financial Education" Business Economics, 35-44pp, January, 2007.
- OECD (2005). Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2009). Financial Literacy and Consumer Protection: Overlooked Aspects of the Crisis, OECD Recommendation on Good Practices on Financial Education and Awareness Relating to Credit.
- OECD. (2012). Financial education in schools. OECD Publishing.
- SPK (2012). Türkiye Finansal Yeterlilik Araştırması.
- SPK (2014). Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları. Ankara: Sermaye Piyasası Kurumu.
- Türk Ekonomisi Bankası (2017). Faaliyet Raporu.
- Usta, A. (2018). Paranın Serüveni- Kripto Paraların Öncesi ve Sonrası. Bankalararası Kart Merkezi Yayını. <https://www.bkm.com.tr/wp-content/uploads/2018/06/PARANIN-SER%C3%9CVEN%C4%B0-2.-BASKI.pdf>
- Varcoe, K.P., Martin, A., Devitto, Z., Go, C. (2005). Using a Financial Education Curriculum for Teens, Association for Financial Counseling and Planning Education, s.70.

İnternet Kaynakları

- <http://www.oecd.org/> (Erişim Tarihi: 11.09.2018)
- <https://www.tcmb.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 10.02.2019)
- www.spk.gov.tr (Erişim Tarihi: 12.02.2019)
- <https://bkm.com.tr/> (Erişim Tarihi: 05.09.2018)
- <https://www.imf.org/external/index.htm> (Erişim Tarihi: 09.12.2018)
- <https://www.teb.com.tr/> (Erişim Tarihi: 08.11.2018)
- <http://www.tdk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 11.10.2018)
- <https://www.ingbank.com.tr/> (Erişim Tarihi: 10.02.2019)
- <http://www.resmigazete.gov.tr> (Erişim Tarihi: 19.04.2019)
- <http://www.eba.gov.tr/eicerik/tcmb> (Erişim Tarihi: 20.04.2019)
- <https://www.borsaistanbul.com> (Erişim Tarihi: 12.03.2019)
- www.fo-der.org (Erişim Tarihi: 15.03.2019)
- https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7516/Faaliyet_Raporu_2017-2018.pdf (Erişim Tarihi: 12.04.2019)
- TEB (2015). Türkiye Ekonomi Bankası. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi.
<http://www.teb.com.tr/document/finansalokuryazarlik-ve-erisim-endeksi.pdf>
(Erişim Tarihi: 13.03.2019).
- <http://www.uralakbulut.com.tr/wp-content/uploads/2009/11/PARANIN-HAYATIMIZA-G%C4%B0R%C4%B0%C5%9E%C4%B0-EK%C4%B0M-2011.pdf> (Erişim Tarihi: 15.04.2019).

EKLER

HANEHALKININ FİNANSAL OKURYAZARLIK VE PARA YÖNETME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ: ZONGULDAK İLİ ÖRNEĞİ

Bu anket çalışması, Zonguldak ili hane halkının **finansal okuryazarlık ve para yönetme becerisini saptamak** amacı ile hazırlanmıştır. Vereceğiniz cevaplar sadece bilimsel araştırmaya veri oluşturmak için kullanılacak olup, başka amaçlarla kullanılmayacağını temin ederiz. Katılımınız için teşekkürler.

	İFADELER	1.Kesinlikle Katılıyorum	2.Katılıyorum	3.Fikrim Yok	4.Katılmıyorum	5.Kesinlikle Katılıyorum
1	Türkiye'de emeklilik yaşı herkes için sabit olup, 65'tir.					
2	En yüksek faiz oranına sahip olan kredi türü, Tüketici (ihtiyaç) kredisidir.					
3	Finansal terimleri karmaşık bulurum.					
4	Kredi kartımın aylık faiz oranını biliyorum.					
5	ATM kartına sahip olmak için banka hesabının olması gerekir.					

6	Enflasyon, hayat pahalılaşmasıdır.					
7	Paranın getiri sağlaması için vadeli hesap olmalıdır.					
8	Finans dilini anlayabilme yeteneğim zayıftır.					
9	Kredi kartımın sadece asgari tutarını öderim					
10	Finansal konularda karar vermeden önce finansal bilgi edinmek için çok çaba göstermem.					

Para Yönetme Becerisinin Ölçülmesi

	İFADELER	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Araba ve ev gibi finansal hedeflerim için para biriktirmeye çalışırım					
2	Paramın takibini yaparım					
3	Satın aldığım ürünlerin fiyatını sorgularım					
4	Aylık bir bütçe yapar ve ona uygun davranmaya çalışırım					
5	Faturalarımı zamanında öderim					
6	Elime geçen paradan fazlasını harcarım					
7	Her ay kredi kartımın limitini doldururum					

8	Amerikan Doları, İngiliz Sterlini ve Euro arasında en değerli para birimi Euro'dur.					
9	Paramı değerlendirmek için Altın ve ya Döviz kullanırım					
10	Paramı yönetebilirim					

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

Cinsiyetiniz

Erkek Kadın

Yaş Grubunuz

16-19 20-29 30-39 40+

Eğitim Durumunuz

İlköğretim Ortaöğretim Lisans Yüksek Lisans

Aylık Gelir Düzeyiniz

1400-1500 TL 1600-1700 TL 1700-1800 TL 2000+ TL

Mesleğiniz?

Öğrenci memur İşçi serbest meslek

Medeni Durumunuz?

Evli Bekâr

ETİK KURUL ONAYI

Evrak Tarih ve Sayısı: 08/04/2019-E.4433



T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı :61923333/050.99/
Konu :11/37 Ela Nur YAZICIOĞLU

Sayın Ela Nur YAZICIOĞLU

İlgi : Ela Nur YAZICIOĞLU 29/03/2019 tarihli ve 0 sayılı yazı

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığının 03.04.2019 tarihli ve 11 sayılı toplantısında alınan "37" nolu karar örneği ekte sunulmuştur.
Bilgilerinizi rica ederim.

Prof.Dr. Arif BİLGİN
Etik Kurulu Başkanı

37. Ela Nur YAZICIOĞLU'nun "Hane Halkının Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetme Becerisinin Ölçülmesi: Zonguldak İli Örneği" başlıklı çalışması görüşmeye açıldı.
Yapılan görüşmeler sonunda; Ela Nur YAZICIOĞLU'nun "Hane Halkının Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetme Becerisinin Ölçülmesi: Zonguldak İli Örneği" başlıklı çalışmasının Etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Evrak Doğrulamak İpin : <http://193.140.253.232/envision.Sorgula/BelgeDogrulama.aspx?V=BE6LW10U>

Etik Kurulu E-kanitepe Kampüsü 54187 Serdivan SAKARYA / KEP Adresi:
sakaryauniversitesi@fu03.kep.tr
Tel:0264 295 50 00 Faks:0264 295 50 31
E-Posta :ozel@alem@sakarya.edu.tr Elektronik Ağı :www.sakarya.edu.tr



Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Ela Yazıcıoğlu 1994 yılında Zonguldak ilinin Alaplı İlçesinde doğmuştur. İlk, orta ve lise öğrenimini bu şehirde tamamlamıştır. 2016 yılında Sakarya Üniversitesi İşletme Bölümünden mezun olmuştur. 2016 yılında Sakarya Üniversitesi İşletme Anabilim Dalı Muhasebe ve Finansman bölümünde eğitim görmeye başlamıştır. Sakarya Üniversitesi Muhasebe ve Finansman bölümü yüksek lisansına halen devam etmektedir.

